

М. РЕЙН

Н 29-9

241

СИЛОС

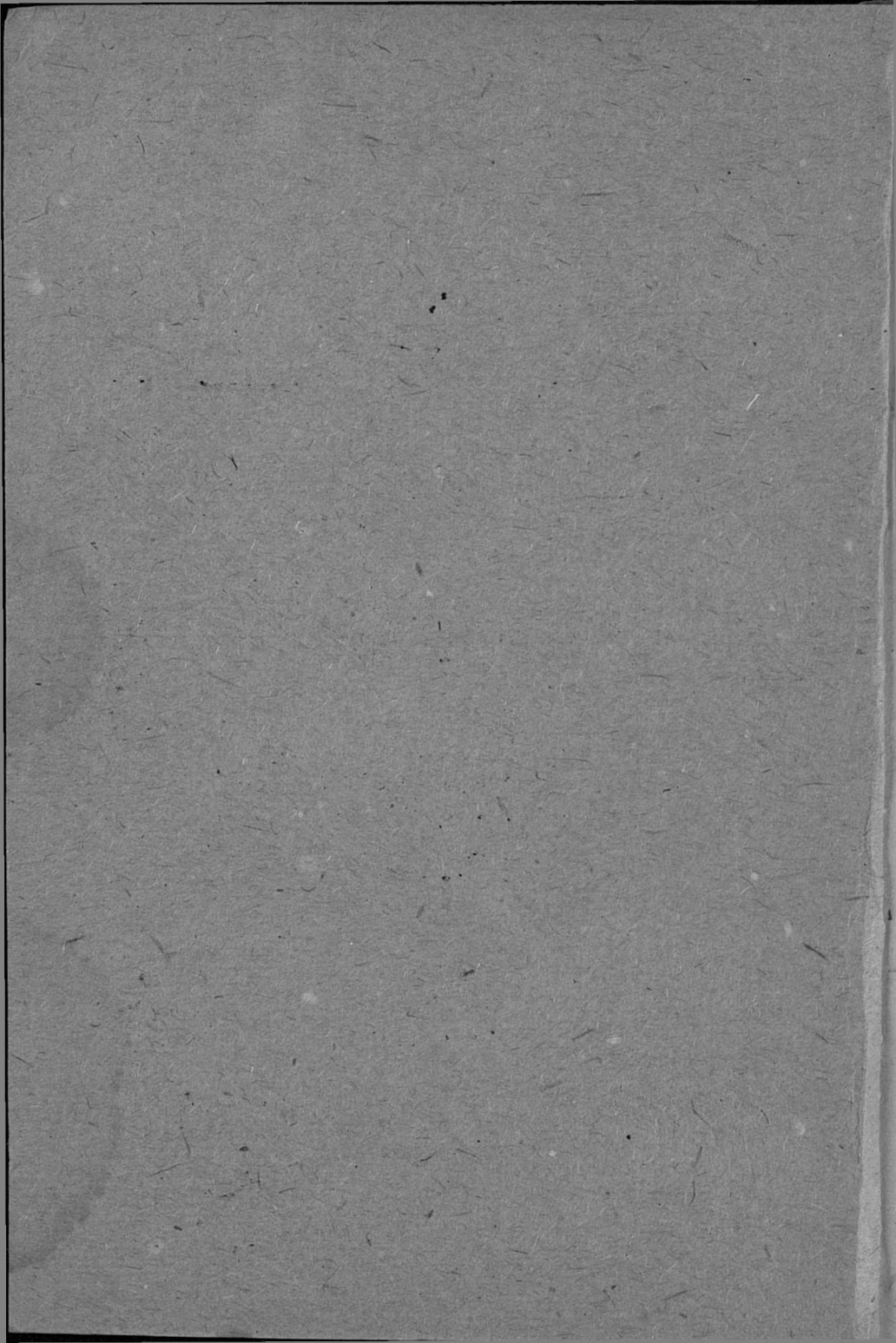
КӨРҮМ

УЙТОМЫН

ОТСӨГ

КОМИГІЗ
СЫҚТЫҒАР 1932

Н 29-9

241

М. РЕЖН

Коми-3

2-864

КÖРЫМ СІЛОСУЖТÖМЫН
ОТСÖГ

Г.П.Е. в Лнгр Ц
О.Э 1932 г.
Акт № 154/1

КОМИ ГІЗ

СЫКТЫВКАР 1932

М. Рейн
Руковод. по силосованию кормов
Издание № 70
Тираж 4200 экз.
Заказ № 862
Упол. Облит № А—427
Сдано в набор 8/VII-32 г.
Сдано в печать 11/VIII-32 г.
Редактор А. Елфимов.
Техредактор А. Киселев

ВОЗКЫВ

Корым сілосүтөм куза комі кыв вылын онөз-на ез вөв текущом нига. Тајо нигао Рејнлыс лезам медвозза отсөг жорым сілосүтысјаслы.

Корым сілосүтөмлөн значењбыс кормөвөј база лөсөдөмын вывті ыжыд. Сілос — трактор скөтвізөмын — тајі шуоны өткымынјас сілос јылыс.

Комі областын колан војасө корым сілосүтөм вел јонањн паскаліс, емөс гырыс успехјас. Сөмын сіјө абу-на тырмымөн.

Міјан мог паскөдны корым сілосүтөмсө сешөмөз, медем сілос корым вөлі тырмымөн став скөтыслы і медвоз јөла скөтлы. Міјан колө бур сілос, а мед лөсөдны бур сілос колө төдны сілос вөчан техникасө, колө төдны кущөм стрөјбајас, тујас колөны медем артміс бур, чөскыд, уна пөтөса сілос.

Тајө нигаыс гөгөрвоана кывјөн висталө сы јылыс.

Чайтам, быд колхозын, совхозын, өтка гөла-шөркода олысјас кын, тајө нигаыс отсалас овладејтны сілос вөчан техникаын, отсалас разрешітны кормөвөј проблема, а сіз-кө і соціалістическөј скөтвізан проблема разрешітөм јылыс партијалыс да правітелствоыс шуөмјассө, индөјјассө өлөмө пөртны.

Р е д а к т о р .

СИЛОСЛӨН КОЛАНЛУН

Скөтвиçом мијан странаын абу-на сешöма паскалöма, кущöма ескö вöли колö аслас коланлун серти. Сиçо лоö медјона сыпöнда, мыј мијан му-виç овмöсын абу бура лöсöдöма көрым база.

Гожöмын мијан пемöсјас олöны щыгнисö-пöт омöлик лöсöдтöм пöскöтинајас вылын, а тöлын пöткөдчöны јонжыка сöккыд, иçтпöтöслуна көрымөн, кыçи иçас, жуг, буржык пыçди кор ем турун.

Вына көрымјас (жмыха, öтруб, һаңјас) мијан пемöсјас оз аңывны һөти, либö сетыштлöны зев еща. Зев шоча пемöсјас аңывлöны лија көрым (свеклö, морков, галан, турнепс, картофел, мувив груша, тыква, скöт арбуз). Кущöмкö рајонјасын мыјкö-мында скöтлы сетыштлöны лија көрым—сахарнöј заводыс—свеклö шыбытас, крахмал заводыс картофел шыбытас, вина вöчан заводыс һаңраб.

Зев гөгөрвоана, мыј тащöм көрымөн скöт оз вермы бурмыны, һи паскавны. Бур вердастöг он вермы видчыны колана прöдукција—јöv, јај, кучик, вурун да с. в.

Јöла скöт бурмөдöм, паскөдöм вылö мијан виç-му овмöсын колö лöсöдны көрым база: виçјас да пöскöтинајас бурмөдны, паскөдны турун да корһепплод көçöм, көрым силосујтöм-да.

Көрым силосујтöм—вылжык тор мијан страналы, а сыпöнда и колхозникјаслы, гöла-шөркөда олыс крестаналы зев омöла тöдана.

Міжан Һігалөн мого—сетны практичеськөй индөдјас көрым сѳлосујтөм јылыс, кыз сѳјөс вөчны, кыз вердны, кыз лөсөдны сѳлоснөј стрөјба коллективнөј овмөсјаслы да с. в.

МЫЈ СІЈӨ ГІЛОСЫС

Гілос — кыв англчанајаслөн. Тајө кывјөн шуөны шоммөдөм көрым. Унаыс тајө кывјөн шулөны көрым вѳзан местасө (башһајас, гујас).

Кызі сојөм вылө шоммөдөны капуста, мукөд пөлөс пуктасјас, плодјас, сѳз-жө көрым вылө поңө шоммөдны уна пөлөс веж турунјас, плодјас да корнеплодјас.

Торјалө сѳјөн, мыј сѳлосујтѳгөн оз пуктыссы һі сов, һі мукөд пөлөс торјас, кодјас вѳөны шыкөмыс, һі ва (кызі вөчлывлам өгурчі солалѳгөн).

Көрым сѳлосујтөм—сѳјө лоө веж турунјас, васөд көрымјас да мукөд пөлөс мувыв быдтасјас шоммөдөм. Сѳјө шоммөмыс лоө сѳнмөнадңытөм ловјас отсөгөн, кодјас шусөны јөвшом бактерѳјајасөн. Тајө сѳјө-жө бактерѳјајас, кодјас јөв пөртөны шомјөлө.

Шоммөдѳгөн көрымын артмө јөвшом, зев бур јөзлы і пемөсјаслы. Но колө төдны, мыј мукөд условјөјасын, колана јөвшом бактерѳјајас кынңі, веж көрым шоммөдѳгөн вермө лоны і мукөд пөлөс вреднөј сѳнмөнадңытөм ловјас—бактерѳјајас, масланокіслөј да уксунокіслөј шомөн шоммөдысјас. Масланокіслөј шомөи көрым һілңө, лоө лок дука, а уксунокіслөј шомөн вывті јона шоммө. Кыкнан шомнас көрым шыкө.

Міжан мого сѳлосујтѳгөн — отсавны паскавны сѳлосујтан торјас пыщкын јөвшом бактерѳјајас, вѳдчысны вреднөјјасөс паскөдөмыс. Сы вылө пөлзујтчөны прѳроднөј особенностјаснас, бактерѳјајаснас. Сѳјө сещөм, мыј уксунокіслөј бактерѳјајаслы паскалөм вылө ко-

лө уна сынöd да буржыка овмödчöны 25—35° температураын Целсiја сертi.

Масланокiслöй бактерiјас паскалöны ещажык сынödөн, но 35—40° температураын Целсiја сертi.

Температура-кө улынжык 25 градусыс да вылынжык 40 градусыс, уксуснокiслöй да масланокiслöй бактерiјаслы абу бур. Jöвшом бактерiјаслы мöдәрö вреднöй бактерiјас сертi, оз көвмы сынöd да бура рöдмöны 15—55° температураын Целсiја сертi. Сыпöндä, сiлосујтана пыщкыс вермам-кө топöдöмөн буржыка сынöдсö вöтлыны да лэңны температуралы каяны 15—25 градусöз Целсiја сертi, лiбö вылынжык 40 саң 55 градусöз, сек мi отсалам паскавны сiлос пыщкын мед жона jöвшом бактерiјаслы да бостам бур пöлезнöй көрым. Сiлосујтан торјас пыщкыс он-кө бура вöтлы сынöдсö да температураыс каяс 25—40 градусöз Целсiја сертi, сек жона рöдмасны уксуснокiслöй да масланокiслöй бактерiјас; көрым щыкө — сiсмас да лө лок дука.

Бур көрым артмас сы сертi, кушöма мi сiлосујтигөн лөсöдам условijö jöвшомөн шоммыны, а не мүкөд сикасөн. (Вiзöд таблица 7-öд л. б.-ыс).

Көрым сiлосујтөм 15—25 градус температураын Целсiја сертi шусö көзүдөн сiлосујтөм, а 40—55° пöсөн сiлосујтөм.

КÖРЫМ СIЛОСУЈТÖМЛÖН КОЛАНЛУНЫС

Сiлосујтöмын ем уна буртор мүкөд ногөн көрым лөсöдөм да вiзöм сертi сы вöсна лө вöзможност:

1. Лөсöдны васöд сочнöй көрым кос поводфаыс повтөм быдтасјасыс сещöм рајонјасын, көнi васöд быдтасјассö кыз корнеплодјас, он ведмы вöфiтны, лiбö зев фелö климат сертiыс.

2. Чукöртны да вiңны гырыс көрым запасјас шыбытасјасыс, кодјас сiлосујттөг омöла лiбö нөтi оз

Шонылөн градус Цел- сия серҗ	Силосъ сынөд- лөн пыран ыжда	Кушөм шом вевтө силос- нөј көрымын ин- дөм температу- раын	Кушөм сіло- сүјтөм мунө	Көрымлөн качество
55 50 45 40	Кыз поңө еша пырөм	Јөвшом	Пөсөн сілосүјтөм	Шогмана сі- лосүјтөм көрым
35	Еша пырөм]	Масланокіслөј	—	Шыкөм көрым
30 25	Тырымөн пырөм	Уксушом	—	Шыкөм лібө зев омөл көрым
20 15	Самөј еша пырөм	Јөвшом	Көзыдөн сілосүјтөм	Медбур сі- лосүјтөм көрым
10 5 0	Тыр пырөм	Сіемөм	—	Шыкөм лібө зев омөл көрым

мунны көрым вилө, кыз: корнеплод да картупел корјас, подсолнешник шлапаяс, кукуруза іңас, свеклө да картупел шыбытасјас заводјасыс да с. в.

3. Лөсөдны бур көрым кушөм сурө туруныс, кодјас омөла мунөны көрым вилө: камыш, ежөр, уна пөлөс јөг турун да с. в.

4. Виңны көрым, коді ескө сілосүјттөг верміс вошны: турун, кодөс поводда понда он вермы костыны, арса отава, кыммөм картупел да корнеплодјас.

5. Лөсөдны бур сочнөј көрым сещөм быдтасјаслыс, кодјас мөд ногөн оз вермыны лоны васөд көрымөн: кукуруза, подсолнух, сорго да мукөд көзөм турунјас.

6. Лөсөдны уна бур көрым шырөм рузөг іңасыс, жугјыс, омөл туруныс сорөн сілосүјтөмөн васөд

көрымкөд, кыҗ тыква, корјас, корнеплодјас, картупель да свеклө шыбласјас.

7. Виңны сымында-жө материалыс унжык көрым, быд мөднога гөтөвитөм дорыс. Бостны-кө, шөркөд-дем урожај гектарыс бобөһаң, люцерна, либө зөрсора вика 10 тонна, сетыс лоө унапырыс 2,5 тонна кос турун, либө 1000-1200 кормовөј једініца. Сіјө-жө 10 тонна веж турун сілосујтөмөн сетас Һе ешажык 9 тоннаыс сілосованнөј көрым, либө 1350 кормовөј једініца гөгөр.

Мөд індөд: шөркөд-дем урожај костытөм кукуруза-лөһ, Шөр-Волгаса крајевөј опытној станціја індөдјас серті, лоө 16 тонна гөгөр.

Костөмөн тајө урожајыс артмө 2,5 тонна гөгөр көрым (15% веж турун сөктаыс), либө 1075 кормовөј једініца. Сілосөн тајө урожајыс сетө 14,4 тонна көрым (90% веж турун сөктаыс), либө 2016 кормовөј једініца. Пөшти кыкмында унжык.

8. Сілосованнөј көрым буржыка сетө пөтөслун, сіјө-жө кос көрым дорыс.

9. Бура вөчөм сілос, кыҗ консерв закупоритөм банкаын, олө војасөн, да зев еша воштө пөтөслунсө, сен-жө кујлөм кос турун өтө воөн воштө 30-40% пөтөслунсө.

10. Сілос вылө турун ідралігөн зерјас оз төдчыны көрым качество вылө, а кос турун вылө ідралігөн зера поводфа зікөз вермө шыкөдны көрымсө.

СІЛОС КЫҢ КӨРЫМ

1. Бур сілосујтөм көрым лөсыда вермө вежны васөд көрымјас, кыҗ корнеплодјас, картупель, мукөд мувыв быдтасјас, весігтө веж турун.

2. Сілос бобөһаң сікас туруныс, көні уна белок, јона кокнөдө вына көрым сетөмын.

3. Пөскөтінајас вылын көрым суҗсытөм дырјі сілос зев бура вермө вежны веж көрым пемөсјаслы.

Сің-кө, сілос оз лез јовлы чінны воң тулысын куш пөскөтїна вөсна, лїбө гожөмын, кор пөскөтїна вылын көрымыс еща.

4. Сїлос јона јөв содтө, лыффысө јөв вөтлыс көрым-дн. Сек-жө сілос оз сөмын јөв содты, но і сөктасө мөслыс

5. Сїлосөн вердїгөн јөлыс бурмө сещөмөң, мыј заграничаын щөктөны сещөм јөвсө вердны кагајаслы да вісыјаслы. Сїлос көңөм туруныс, кукурузаыс, подсолнышкоыс лїбө тыкваыс вердчысө, кор јөв колө заводө мед бур сорт выј вөчөм вылө да голландскөј сыр вылө.

6. Јај, сілосөн вердїгөн, лоө вывті бур.

7. Немецјас індөмјас серті, сілос вердөм чїпанјаслы төдчө најө төвса колкјалөмын.

СІЛОСУЛТАН БЫДТАСЈАСЛЫГ ВЕРДАНА БУРЛУНСӨ МУКӨД КӨРЫМЈАСКӨД ЗРАВЫВАЛТӨМ

Медым төдмавны, унаө колө вердны өтї пөлөс көрым мөд пөлөс көрымкөд вежігөн, сіјө көрымјаслыс колө төдны вынсө лїбө, кың шуңны, вердана бурлунсө. Сы рафї став пөлөс көрымсө відлалөны зөр серті. Öтї кілограмм зөр лїбо зөр пың бостсө өтї кормовөј једїңца пыффи, а өтї кілограмм зөр вын серті і кутам донјавны мукөд көрымсө.

Сыкыңзі, көрым донјалїгөн зев јона колө төдны кущөм вешествојас емөс мед уна тајө көрымын да кущөма сіјө, вешествојасыс мунөны пөлза вылө пемөсјаслы. Төдам, мыј ставыс, мыј пуксө быдман лїбө щөгөдан пемөс јајө, бостсө сіјө көрымјасыс, кодөс сіјө сојө. Сыпонда зев колана, мед көрымын вөліны сіјө-жө торјас, кодјас пырөны пемөс јајө, да мед ескө сіјө торјасыс көрымас вөліны сещөмөс, кущөмөн јонжыка мунө пөлза вылө. Сїјө пөткөдан торјасыс быдмана көрымын овлөны кујїм группа.

1-ја группа—белоқјас, лїбө азота торјас, шусө сің сыпонда, мыј најө пыщкө пырө азот. Белокјас

лооны мед колана јукөнөн көрымын. Белок уна лоо пемөсјас јайын; белокыс-жө лоо рыс, јөв, колк. Белок сузсытөм көрымын јона төдчө пемөсјас зөңвизалун ыло.

Белок зев уна жмыкаын (торја-нин сојаныс вөчөмын), бобөһаң сикас көјдысјасын, өтрубын.

2-өд группа — углеводјас, сетчө пырө сакар, крахмал, клетчатка (пуслөја). Углеводјас пемөсјас јайын лооны жырөн, а сиз-жө аслыс сикас вешествоөн коді пемөслы колө ужалигөн ын ыло, да шоныд артмөм ыло.

3-д группа — г о с (жыр), кодјасөс төдам растителнөј ыјөн, пемөсјас ыјөн, либө пемөсјас салөөн. Уна г о с ем подсолнышкоын, шабді көјдысын, ыја сорт сојанын, кукуруза көјдыс сөвмөсында мукөд быдтасјасын. Уна г о с колө мијан жмыхасын, јона-нин ас вөчөмын. Көрымын растителнөј жыр, сиз-жө кыз і углеводјас, пемөсјас јайын артмө пемөс жырө да мунө шоныд перјөм ыло да ын ыло ужалигөн.

Углеводјас да жырјас шусөны азоттөм торјасөн, на пыщкын азот абу (азот—сизө газ, сынөдын нолјукөныс кујимыс лоө ташөм газыс).

Көрымын став пөткөдан торјасыс лооны мед јона кос јукөнјасас. Сыпөнда зев васөда көрымын, кыз корнеплодјас, веж турун либө васора көрым, кыз свеклө да картофель шыбласјас заводјасыс, лооны ещажык пөтөслуна, кос, көрым дорыс, кыз турун, тува һаң да мукөд.

Көрым бурлун боксаңыс 100 кілограмм разнөј көрымын лоө пөтөс торјас (проф. І. С. Попов табыца серті): (Визөд 11-өд листбокыс).

КӨРҮМЛӨН ҢИМЈАС	Лыд пе-	Лыд пе-	Кормовј једннца лыд
	реваримј белоклөн	реваримј азотгөм торјаслөн	
	Килограммөн		
Зөр (тузнас)	7,2	56,4	100,0
Ғилосованнөј көрымјас:			
Кукурузаше	0,7	16,6	22,0
Соргоыс	0,3	12,7	17,0
Подсолнешныкыс	0,7	12,0	14,0
Љуцернаыс	1,5	7,0	11,0
Гөрд боббанаыс	1,7	10,0	15,0
Зөр сора вікаыс	0,8	7,9	11,0
Візвыв туруныс (шөркоддем)	0,9	9,5	13,0
Сахарнөј свекла корјыс јурјаснас	0,2	10,4	16,0
Пемөс вердан свеклө корјыс	0,7	8,4	13,0
Картупель корјыс	0,3	9,6	13,0
Сахарнөј свекла шыбласыс	0,3	9,0	11,0
Картупельлөн	—	23,2	37
Васөд көрым сїјө-жө веж растеннөјјасыс:			
Кукуруза	0,6	10,5	15,0
Сорго	0,7	9,6	13,0
Љуцерна (зорзалігас)	2,4	8,8	15
Гөрд боббанаң (зорзалігас)	1,7	10,4	17
Зөр сора віка	1,5	8,0	13,0
Візвыв турун	1,3	10,4	16,0
Сахарнөј свекла кор јурјаснас	1,4	8,0	13,0
Пемөс вердан свеклө кор	1,0	4,9	9,0
Картупель кор керөм (возвылас)	0,6	8,8	12
Корнеплодјас да картупель:			
Сахарнөј свеклө	0,3	20,8	26,0
Пемөс вердан свеклө	0,1	8,6	10,0
Морков	0,4	9,8	14,0
Галан	0,3	8,5	12,0
Турнепс	0,3	6,0	8,0
Картупель (шөркоддем)	0,9	18,9	33,0
Вердас тыква	0,4	6,9	12,0

Районяс	Нарошнӧ селос вылӧ кӧзаяс	Быдтасяслӧн жу- кӧнјас мукӧд тор быдтӧм вылӧ, а сӱ- жӧ заводса шыб- ласјас	Јог да кӧзтӧм быдтасјас	Кушӧм сурӧ быдтасјас да материалјас	Гумлавыв коласјас
<p>Нечерноземнӧј полоса</p> <p>Войвыв крај . . . Ленинградск. обл. Московск. „ Ивановск. „ Рытывыв „ БССР „ Украинаса полесеје</p>	<p>Подсолнышко, муывыв груша, вика да мукӧд боббӧнӧн сорбсјас, боббӧнӧн- лы шепта турун- кӧд, вердас капу- ста, тыква.</p>	<p>Корнеплод кор- јас да весалӧм јог турун, градвыв пуктас корјас, кар- тупель шыблас за- водјасыс.</p>	<p>Јог турун- јас му вы- лыс, парјас, межајас. јӧр- јасыс, ежӧр, камыш.</p>	<p>Ӧтава турун, быдсама сӧкыда космана турун, том нӧрјас кор- јаснас, пувыв корјас, кымӧм картупель, либӧ корнеплодјас.</p>	<p>Шырӧм ізас ли- бӧ жуг сорӧн кор- неплод корјас, тык- ва да капуста кор- јас.</p>
<p>Лесостеп</p> <p>ЦЧО, шӧр . . . Волгаса обл. . . . Башкирскӧј рес- публка, Урал, Сибкрај</p>	<p>Сіјӧ-жӧ быдтас- јас да сыкыңзі ку- куруза, броса сикас быдтасјас, броса, су- данка, скӧтвердан тыква, арбуз.</p>	<p>Сіјӧ-жӧ, мыј і нечерноземнӧј по- лосамн, да сыкыңзі сахарнӧј свеклӧ кор, мукӧд вотӧм бахчевӧј плодјас.</p>	<p>Сіјӧјас-жӧ.</p>	<p>Сіјӧјас-жӧ.</p>	<p>Сіјӧјас-жӧ, мыј і нечерноземнӧј по- лосамн да сыкыңзі гумлавывса колас- јас сорлалӧмӧн шы- рӧм тыквакӧд, под- солнешнӧј шмапа- кӧд, кукуруза ізас- кӧд.</p>
<p>Степ</p> <p>Улыс Волга, . . . Войвыв Кавказ, . . Украина, Крым, Казакстан, Киргизја</p>	<p>Кукуруза, уна пӧлӧс сорго, судан- ка, чумиза, просо- вӧј, подсолнышко, унавоса турунјас.</p>	<p>Корнеплод кор- јас, бахча вылыс вожјас, бахча выв- са вотӧм плодјас да мукӧд.</p>	<p>Сіјӧјас-жӧ да сы кыңзі степнӧј бур- јанјас.</p>	<p>Быдсама сӧ- кыда космана турун.</p>	<p>Сіјӧјас-жӧ, мыј і лесостепын, да сы- кыңзі веж подсол- нушко вожјас, ку- куруза ізас, сорго, суданкајас да му- кӧд.</p>

БЫДТАСЈАС БӨРҮӨМ ДА МУКӨД ТОРЈАС ҒИЛОСУЈТӨМ ВЫЛӨ

Меставыв условјө серті быд рајонлы ловө бөр-
ыны быдтасјас ғилосујтөм былө.

ҒИЛОС ВЫЛӨ БЫДТАСЈАС ІДРАЛАН КАД

Быдтасјас ідралан кад ғилос былө, медым бостны
унжык көрым, быд быдтаслы абу өткөд.

Быдтасјаслөндә
матерјалјаслөн
ҒИМЫС

Медбур ідралан
кад ғилос былө

Нарошнө көңәјас:

а) кукуруза (јонжыка
пінмодә жужыд тушаа
сорт).

Кор көјдыслөн воөмыс,
чорыдлуныс ловө воско-
вөј сискод. Тащөм выјөң-
кө оз во тајө, рајонын,
сек ідралөны мукөд көңәј-
ственнөј соображеннөјас
серті.

б) Подсолнышко (јон-
жыка жужыда быдмана
сорт).

Тыр қорқалігөн лібө
көјдысавны заводітчігөн.
Оз-кө во рајонын, сен
ідралөны мукөд көңәјст-
веннөј соображеннөјас
серті.

в) Сорго, гаолан, судан-
ка, чуміза (став тајө
быдтасыс мед бура удајт-
чөны да мед уна ғилосуј-
тан тор сетөны нечерно-
чөмнөј полосаын лібө
кос степнөј рајонјасын.

Кор јөвкөдсыс петө-
ма-нын, а воск көдыс
абу-на ловөма көјдысыс.

г) Мувыв груша (топ-
намбур).

д) Вика да мукөд бобо-
наң сикас сорөсјас злакө-
вөјјаскөд.

е) Бобөнаң, луцерна,
еспарцет, жежыд либө виж
донник.

ж) Тыква да вердас ар-
буз.

з) Вердас капуста.

Быдтасјаслөн
частјас, кодјасөс
быдтөма мукөд
тор вылө:

а) Корнеплодјаслөн кор-
јас.

б) Картопель кор.

в) Вожјас, корда вотөм
бахчевөј плодјас (тыква-
лөн, арбузлөн, дыналөн).

г) Көјдыс вылө идрала-
на кукурузалөн ізас, под-
солнышколөн шылапыс ре-
гыда вартөм мысті јур-
јассө вундалөм бөрын,
сорго либө суданка кок-
јас көјдыс вылө идралөм
мысті.

Ҷорғалигас. Оз-кө рајо-
нын Ҷорғав, идралан кад
бөрјысө овмөс пыщса
соображеннөјас серті ид-
равсө, векжык, сор арын.

Бобөнаң сикас тыр Ҷор-
ғалигөн.

• Ҷорғалигөн.

Идравсөны воөм мысті.

Көған воөм мысті.

Вундысө јурјаснас (са-
харнөј свекла) либө сө-
мын кор корнеплодјас
идралөм мысті.

Ыщкысө 3-5 лун вој-
дөр картопель кертөчыс
Плодјас идралөм мысті

Сілосујтчысөны аске-
жас, абу-на-кө јешщө кос-
мөмаөс либө сорлавсөны
васөджык көрымјаскөд.

д) Турун өтава, ідралом
кос турун выло лібо сі-
лос выло.

е) Кор да том кустар-
нік вожјас (лыска, дуб
да лопу кыңғи).

Кушом сурө
матерјалјас.

а) Турун, космыны
сетчытом поводда понда.

б) Кынмом картопель
лібо корнеплодјас.

Јог да көзтөм
турунјас.

а) Јог турунјас (јадө-
вітөј кыңғи), межа вылыс,
пар му вылыс, ышкөм-
јас, ңешкөм јог турун
һанјас пышкыс да с.в.

б) Пешөр.

Заводјасыс шыбласјас

а) Свеклө шыблас (са-
харнөј заводјасыс).

б) Картопель шыбытас
(крахмал да патока вөчан
заводыс).

Быдмом серті—сілос
выло ідралан кад бөрјы-
сө көзәјственнөј сообра-
женнөјас серті.

Том рөшкыд кадын.

Сілосүтчысө ванас
ставнас вундавтөг.

Шыктөзәс. Шырсө
корнерезкаөн.

Ҷорзавтөзәс.

Ҷорзавтөзәс.

Свежөјнас-жө заводыс
петөм мысғи. Буржык
лішнөј васө сөзөдөмөн.
Тажө көрымјас сілосүтгөн
бур сорлавны шырөм
ізаскөд лібо жуғкөд.

1-бд серпас. Топинамбур, либө муывыса груша. Клубеныс мунө сожан вылө, кыз овошц, а му-вылысса быдмаслөн јукöныс мунө селос вылө.

2-бд серпас. донык.

Гöкыд көрымјас:

а) Шырөм рузөг либө ид іңас, а сиз-жө омөл сорт турун.

б) Жуг быдсама, наңыс.

Сорлавсöны васөдҗык көрымјас бердө сиз, мед сорлалөм бөрас васөд-луныс ловө 70% мында.

Тажө табыца индөдјас серти, быд торја овмөс, быд колхоз либө совхоз, көні лөсөдсө селоснөј гу либө башна, вермасны селосутны став матыса быдтасјас да матерјалјас. Сы кыңдји табыца сетө индөдјас, кыз позө лөсөдны нарошнө көңајас селос вылө.

ЈАДОВИТӨЈ КӨРТӨМ ТУРУНЈАС, КОДЈАС ОЗ ШОГМЫНЫ ГИЛОСУТНЫ КӨРЫМ ВЫЛӨ

Көртөм быдтасјас пыщкын мујас, вијјас, пөскөти-
најас вылын да вөрјасын вескавлөны зев уна јадө-
витөј турунјас. Мукөд на пыщкыс пемөсјасөс вијөмы,
а мукөд понда јона қонвиқалуныс вошө.

Пемөсјас векжык колөны сещөм быдтасјассө, оз
вөрчөдны, абу-кө-нын зев шыгөс, сыпонда і кулөм-
јас да қонвиқа вошөмјас овлөны шочжыка.

Шыгвылыс пемөсјас мукөд-дырји сојөны јадөвитөј
либө вреднөј турунјас да висмөны.

Кос турунын, а јона-нын селосын, пемөсјас бөрји-
ны көрым оз-нын вермыны, а сыпонда селос лөсөди-
гөн көртөм туруныс, јона колө виқөдны, мед көрымө
ез сурны јона јадөвитөј быдтасјас.

Көт ескө кушөм-кө јадөвитөј быдтасјас костөм-
нас либө селосујтөмнас воштө јадөвитөј лунсө, ко
унжык јадөвитөј быдтассө абу јещщө видлалөмаөс, а
сыпонда некушөм јадөвитөј быдтасјас оз ков бостны
көрым вылө.

Оз быд јадөвитөј быдтас овлы ставнас вреднөј:
өтилөн јадыс лөма вујјасас, мөдлөн заас корјасас
либө қоріқас, којмөдлөн — көјдысас, а уналөн — став
быдтас јукөнас.

Ми виқөдлам сещөм јадөвитөј быдтасјас, кодјас ун-
жыкыс сурлөны да кодјаслөн вреднөјөс муыввса
јукөнјасыс, мөдногөн-кө сещөм јукөн быдтаслөн,
коді вермө сурны селосө.

1. Боліголов. Тајө быдтас видвылас муно көј-
дысалан морков, петрушка либө пастернак вылө, қо-
рпј кокјасыс зонтик-код.

Боліголов сурө быд местаыс, чукөрјасөн овлө
керкајас гөгөрын, канавајасын, јога местајасын, му-
јас да јөрјас гөгөрын. Тајө быдтас зев ыжыд, уна во-
жа, судтанас ловө метраөнжынјөн гөгөр. Төдтөм ку-

ча унаон вермасны тајос пуктыны сілосө, коді ва-
јас ыжыд вред.

Ставнас јадөвитөј быдтасыс, јона-нын корјасыс,
дорҗавтөчыс да вотөм көјдысыс.

3-өд серпас. Боліголов.

Ставнас тајө быдтасыс јадөвитөј.

Омежнікыс кулөны, өпаснө став пемөсјаслы да
јөзлы.

3. Цікута. Тајө сің-жө мунө боліголов вылө
Вужјыс кыз, слөјөс.

Вреднөј быдтасјас пыщкыс, кодјас көјдыссалан
морковлаң мунөмы, тајө мед јадөвитөј да важысаң-
нын татыс перјылісны чорыд јадјас.

Цікута сурлывлө быдлаын ва местајасын, кыз ју
бокјасын, канавајасын, нурвыв местајасын, мукөд-
дырјі ваын.

Цікута сојөм вадөдө зев мучитчөмөн кулөмө да
өпаснө став пемөсјаслы да јөзлы.

Вөв кулө кык кілог-
рамм гөгөр ул боліголов
корјас сојөмыс, а мөс-
јас — нол кілограмм ул
корјасыс да заыс. Тајө
быдтасө неуна сојөмыс
пемөсјас чөвтчөны.

Ыжјас да көзајаслы
боліголов сојөмыс не-
кушөм вреда абу.

Боліголов сојөмыс
јөз вермөны кувны.

2. Омежнік. Тајө
зев мунө боліголовлаң,
сөмын лоө лапкыджык.

Овлывлө быд местаын
— нурјас вылын, ојдлана
віңјас вылын.

4. Кокорыш. Зев јона мунö дорқалан градыв петрушкалан, а сыпонда јöz ылаләмөн щöкыда отравлајтчöны.

Сурö быдлаыс — јогöс местајасыс, јörјас бердыс, садјасыс.

Быдтасыс ставнас јадöвитöј, но омöлжыка мукöд, вылö индöмјас сертi. Опаснö, медјона гырыс скöтлы да пöткајаслы.

Тажö нöл быдтасыс ставыс лоöны öтi семјасыс — зонтичнöјыс, кодјаслөн доррiјасыс пукалöны зонтиккод вожјас вылын. Зонтичнöј быдтасјас пыщкын, нöл индöм кыңғи, нöшта емöс јадöвитöјјас; сыпонда буржык көзтöм быдтасјас пыщкыс, кодјас мунöны көјдысалан морковлан либö укроплан, некың оз позпуктыны көрым ни сiлос вылö.

4-öд серпас. дурман.

5. дурман. Овлö луныв да щöрвыја СССР-ын, сурлö јонжыка керкајас гөгöрын, јога местајасын, вына мувылын.

дурман зев јадöвитöј быдтас, сылөн став јукöныс јадöвитöј (вужыс, заыс, корјасыс, көјдысыс).

дурманыс кулöны јöz, мöсјас i вöвјас. Омöлжыка öпаснö — ыжјаслы, көзајаслы да порсјаслы.

6. Белена. Сурлывлö быдлаыс, јона-нын јога местајасыс, керкајас гөгöрын, кытчö шыблалöны быдсама шыбласјассö.

Тажö быдтасыс ставнас јадöвитöј. Белена вреднöј став пемöсјаслы i јöзлы. Ещанiка сојöмөн сiјö чорыда вiсöдö, а унжыкыс кулöны.

Мукөд скөт вердысјас сетöны неунаөн гырыс-скөтлы беленасө пемөсјасөс узтөдөм могыс да мед омдлжыка вöрасны, öдјөнжык щөгөдөм вылө. Сјјос вöчны оз поф.

7. Жівокост. — Гура пöлөзнича.

Тажö јог турун вескавлö быд местаын руфог да тувсов көза пышкын, јогөс пар вылын, вјзјас, межа-јас вылын.

5-öб серпас. Белена.

Тажö быдтасыс став-нас јадөвитөј.

8. Чемерича (мөд-нөгөн — несјөдлан).

Гурлывлö быд места-ын: вјзјас вылын, кустар-никјас костын.

Вреднө став пемөс-јаслы. Мөсјаслөн јöлыс лоө вреднөј, торја-нин челафлы.

Пемөсјас-кө чемери-часө уна сојасны, вер-масны кувны гыркпыщ-көснас вјсмöмыс.

9. Купальнича (лутік).
Тажö быдтасыс ем зев уна пöлөс, унжыкыс кущö-

макө јадөвитөј.

Нурвив местајасын паскалөма јадөвитөј купальни-ча. Быдлаын, васөд местајасын, лібө увтөс вјзјас вы-лын сурө зев уна курыд купальнича.

Костөмөн купальнича абу вреднөј. Бырө-ө вред-луныс сілосујтөмөн, тајö абу-на төдмалөма; сыпонда колө вјтчысны, мед сјјö уна оз сур сілосө.

10. Простріг. Вескавлывлö көзтөг Сібырын, дальнөј Востокаын, Кавказын, шөр Азіаын.

Водитоны саджасын гажөдөм былө мича зоріјас куҗаыс лөзінік туплікоҗем.

Вужјас тајө быдтаслөн зев чорыд јад, зајасыс да зоріјасыс омөльжыка јадовітөјөс.

Емөс нөшта зев уна јадовітөј көҗтөм быдтасјас. Мі сувтлім сөмын сешөмјас былө, кодјас унжыкыс сурлөны, лібө јонжыка јадовітөјөс, кодјас вермасны сурны мукөд пөлөс турункөд сілосө да вайны вреда.

СІЛОС ВYЛӨ БYДТАСЈАС КӨҢӨМ

Мед бостны кыҗ позө ыжыджык урожај нарошнө сілос былө көҗөм быдтасјасыс, кыҗ: кукуруза, сорго, подсолнышко да мукөд пөлөс колө:

1. Көҗны тулысын арса гөрөм былө, а сіҗ-жө, кыҗ көҗам көјдыс былө тајө быдтасјас.

2. Жужыд іҗа быдтасјас колө көҗны паскыдвіҗөн, віҗ костјасыс мед вөлі 50-70 сант.метр.

3. Көҗны щөкыджыка һеуна сы серті, кыҗ көҗам көјдыс былө, мед өтщөщыд петіс өҗімыс, но віҗсыс быдтассө ковмас һешкыштавны: пін мо даа кукурузалыс 20-30 сант. костөм, посні кукурузалыс 15-20 сант., подсолнышко 20-30 сант.метра костөн.

Ляпкыд сорт кукурузајас (грушевскөј, бессарабскөј, спасовскөј, чінквантіно да мукөд) сілос былө

6-өд серпас. Жівкоес.

абу выгöднö, сы вöсна, мыј сетыс зев еща лöкöрымыс.

4. Сілос вылö кöқöм быдтасјас бöрса дöчöр сещöм-жö, кық і корнеплодјас бöрса, но сілос кöчaлыс вожјассö ңешқыны оз ков.

7-öd серпас. Купальница. 1-Вуж бердса кор. 2—Ҷоріа.

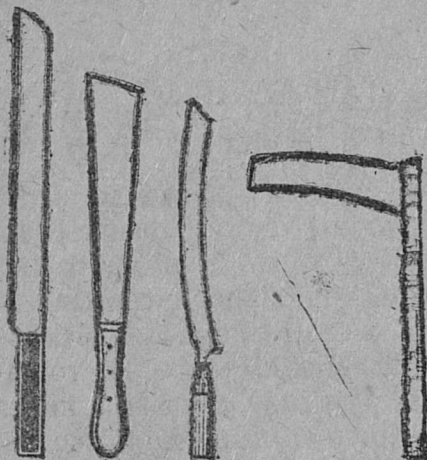
8-öd серпас. Чемеріца.

5. Вывтi щöкыд кöчa кукурузалöн, сорголöн, подсолнышколöн сетö ещажык веж кöрым, правілнöја шочмöдöм дорыс.

6. Гырыс заа быдтасјас ідравны емöс нарошнö машінајас, но машінајас-кö абу почö вундыны лобогрејкаöн, а ңекоднаныс-кö абу, почö аслыс сікас пуртјасöн 9-öd серпас лібö асвöчöм вöла орудіöн. 10-öd серпас.

7. Быд скöт віқан колхозын гырыс скöт јур вылö колö кöчны сілосујтöм вылö ңе ещажык 0,2 гектарыс разнöј култура, 2,5 тонна кöрым быд скöт

јур вылө да 15 тонна шөркөддем урожај СССР паcтаын өтi гектарыс ул көрүм воөм лыддемөн. Сек-жө лыдө бостөма, мыј башнајасын, буржык гујасын, траншејајасын сiлосујтiгөн 15% гөгөр шөр-

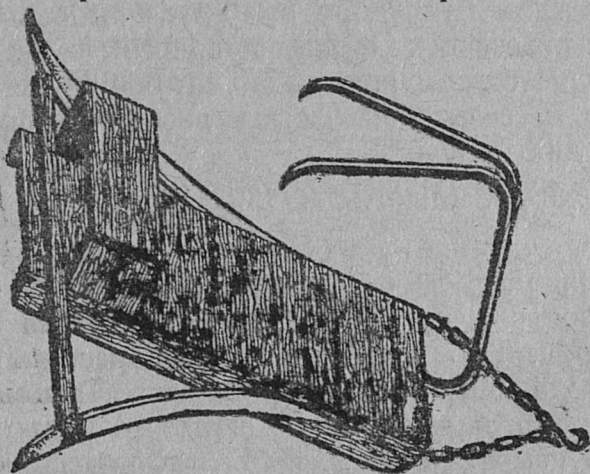

9-өд серпас. Пурјас чорыд заа быдмөгөс сiлос вылө кiөн чукөртны.

коддемa вошөдралөм веж массасыс. Прөстөј гујасын вошөмыс нөшта уна. Сыпонда кымынкө прөчент век колө бостны чiнөм вылө, корпондан лыддыны жыдө плөщад колө көрны сiлос вылө.

Сiң, 300 тонна сiлосованнөјкөрым бостөм вылө колө чукөртны урожај веж массасыс 330-345 тонна. Индөм шөр урожај СССР паcтаын 15 тон-

на өтi гектарыс. Сешөм башна тыртөм вылө ковмас

10-өд серп. Кукуруз либө подсолнуха сiлос вылө вөчiгөн кустарнөјдралантор.

көзны 22-23 гектар. Урожай сертї тајо плөщадыс вермас лоны ічөтжык (подсолнушко, жуждык пїнмодаа кукуруза, сорго көзаны) лїбө ыждыжык зөрсора віка, бобөнан, луцерна көзаны.

Сїз-жө колө лыддыны көзалыс ыжда гујасын да траншејасын сілосујтїгөн.

КӨРЫМ СІЛОСУЈТАН ТЕХНИКА

СІЛОС ВІЗАНІН ЛӨСӨДӨМ

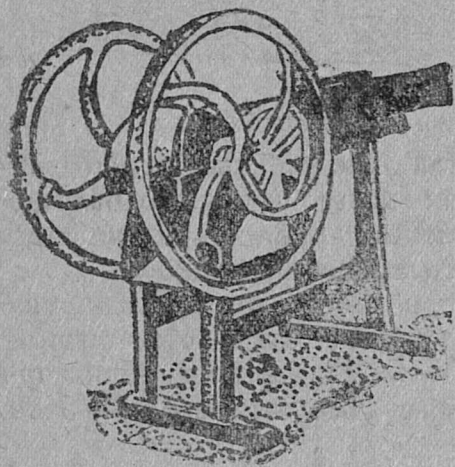
Сїлосујтөм вылө медвојдөр колө лөсөдны візан места. Сїлосујтан местајас лооны гујас, траншејас, полубашнајас лїбө башнајас. Сещөм візанїнас-кө емөс-нїн, најөс вөлі тыртлөма-нїн сілосөн, сек вылыс тырттөз колө бура весавны важ коласјассыс, бакөс-сөмыс, сісјасыс, најтыс да мукөд мыјсурө торјасыс да сыкынчі продеінфіцірујтны. Сы раді тупкөса гуын, башнаын көрт скөвөрда вылын колө сотны мыјкө-мында ізтөг пыз (селїтра). Бур сілоссө сөвт-төздыс сҗен гөгөрсө башналыс, траншејалыс, гулыс мавтны ізвесткаа вайн.

Сїлос сөвтїгөн важ гујасө сҗен гөгөрсыс колө леҗны төлалөм мусө көрт зырјөн да пыдөссыс бура шыблавны, весавны. Сҗенајассө прөстөј выл лїбө важ гулыс сілос сөвтөм воҗ вылас көтөдны, мед сетчө сілоснөј массалыс оз кыскы васө. Көтөдны поҗө насосөн лїбө лејкайн.

СІЛОС ШЫРНЫ МАШИНА ЛӨСӨДӨМ

Сїлосујтчысө-кө іза быдтасјас, кодөс колө шырны, машина колө лөсөдны воҗвыв. Ещажыка сілосујтїгөн шырны поҗө прөстөј капуста шыран сечкайн лїбө черөн. Тајө ужыс мунө гу дорас, кытчө пыр шыблавсө да шырөм массаыс талавсө. Тащөм уж зев фелївө, поҗө ужавны сөмын неыждык өтка овмөсын негырыс гујас тыртөм вылө. Гырыс гујаслы колө-нїн

машінајас. Іза быдтасјас сілос вылө лөсыда шырсьны ізас жыран машіна вылын. Тажө уж вылө буржык лөд кіөн бергөдлан ізасшыран машіна Бенталлөн тїп (вї-зөд 11-д серпас). Барабаннөј ізасшыран машіна омөльжыка лөсөдөма сілос вылө іза быдтасјас шырны.

11-өд серпас. Кіөн ізасшыран Бентал-ног куза.

Машіналөн (Бентал-тїплөн) ем кык пурт маховїк вылас кык мундштукөн да гїраөн валцысө т о п ө д ө м вылө.

Бентал тїпа ізасшыран машіна поңө лөсөдны уж вылө вө-лөн бергөдлан прїводсаң, кыз петкөдлөма 12-өд серпас вылын, лїбө двїгательсаң. Бөр-ја ногыскө машінасө колө неуна зумыджыка сувтөдны, мед станоксө непаскөдны, кре-

пїтөмөн јон пу рама вылө му бердас.

Ташөм ізасшыран машінајас вөчалө завод „Коммунар“ Запорожїын.

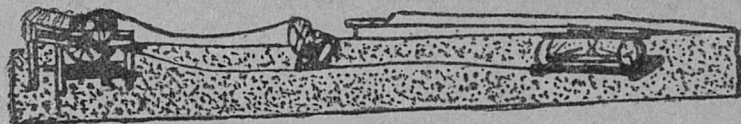
МАШИНАЈАСЛӨН ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТ СІЛОС ШЫРІГӨН

Кіөн бергөдлан ізасшыран машінаөн кык ужалысгы өтї часөн поңө шырны $1\frac{1}{2}$ —2 центнер гөгөр веж масса. Вөлөм бергөдлан ізасшыран машінаөн кык ужалысгы өтї вөв вөтлысгы да пара вөвлы поңө шырны 3—4 центнер гөгөр веж масса өтї часөн.

Машіннөј двїгательөн ужалїгөн ізасшыран машіналөн прїводительность јона кајө.

Ізасшыран машінајас бура вермасны шырны гујасын, траншејажасын да негырыс башнајасын сілосујтїгөн.

Гырыс башнајасын сілосүјтігөн колөны спеціалнөј гырысжык вына машинајас, коді вочасөн шырөмсө шыблалө башнаас. Сешөм машинајас шусөны сілосшыран машинаөн (сілосорезкаөн).

12-бд серпас. Іқасшыран вөв вынөн ужалө.

Сілосшыран машина лөө сложнөјжык іқасшыран машина дорыс. Поснөдлөм масса шыблавсө башнаө јона кајан сынөдөн куҗ паскыд труба куҗта, коді вөө вылыса башна дорөҗыс да кусінтчө пыщкөсас.

Сілосшыран машинајас вөчсөны заграничаын уна пөлөс вынаөс: 3-саң 35 таннаөҗ өтї часөн шырөм вылө. Оні асланым СССР-ын заводітисны вөчны сілосшыран машинајас, кодјас шырөны часөн 3—5 да 6—8 тоннаөҗ.

Сілосшыран машинајаслы колө ужавны двігатель бергөдлөмөн, мед бур лөө тракторсаң.

Машиналы, коді шырө часөн 10—12 тонна, тырма-на лөө 10-вөв вына трактор.

Абу-кө спеціалнөј сілосшыран машина да трактор, көрым поҗө шырны вөла іқасшыран машинаөн, а шыблавны көрым башнаө—прөстөј асвөчөм елеватор отсөгөн. Бур асвөчөм елеватор јылыс гижөма проф. Богаевскөј нігаын.

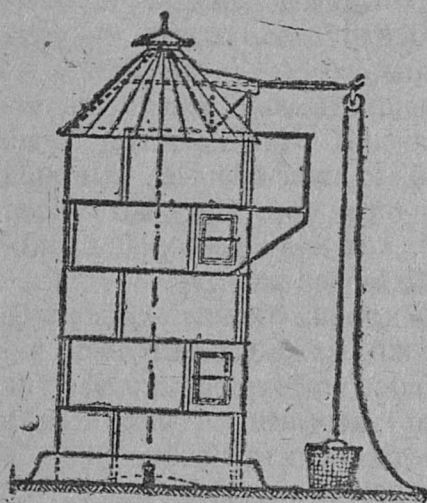
Көрым шырїгөн, став сікас машинајаснас, кыҗ кїөн бергөдланөн, сіҗ-жө-ї вөлөн лїбө мехаңическөј двігательјасөн, колө зев јона вїтчысны дојмөмыс. Ташөм машинајас бердын оз ков ужавны челафлы да весїг подростокјаслы.

Негырыс башнајас тыртөм вылө Германїјаын му-көддырї вөдітөны лепталан, 13-д серпас выдын індөм коҗөс.

Кöрым лептöны вылö көрçинкаын, гезжөн блок куçта. Блок öтщöщ көрçинкакöд исковтö релс куçа башна пыщкас, көнi көрçинаыс рекмö. Мед лöсыджык вöли ужавны, башна вевдорас вöчöма балкончик, код вылын сулалö ужалыс, сiлостыра көрçинкасö босталыс да ректыс. Тажö-жö көрçинкаөн позö пöльзүтчыны i бөр леçалигас, көрым бостигас.

ИДРАЛÖМ ДА КЫСКАМ

Сiлосујтан материал идравны да кыскавны колö заводитны сек, кор сiлосујтöм местаыс да шырöм вылö машинасö лöсöдöма-нын. Сiлос вылö идралöм быдтасјас оз ков дыр кежлö колны му вылö, сен көрым вермас

13-öд серпас. Германјаса неыжыд башна, план вылын шырöм сiлос сеталöм вылö лöсöдöм.

чинны. Сыпонда медем веж масса кыскавны муывсан башна лiбö гу бердö, колö лöсöдны тырмымөн кыскасан колуж да кыскалан вын: повозкајас, вöвјас, тракторјас.

Башнаö лiбö гуö сујны колö поводнöј уна сiлосујтан масса гырыса коставлытöг. Уна-ö сујны, ковмас виçодны башна лiбö гу ыжда вылас, сiç-жö куçöм н о г ö н сiлосујтöны — көçыдөн лiбö пöсөн.

Сыпонда, овмöсын-кö оз тырмы кыскалан вын, мед сујигөн дугдывтöг суçодны колана мында материал, сек гу лiбö башна бердö вајавны воçыв, мед уж мунис коставлытöг. Сен-жö колö виçодны, сiлос

сујтан маѣрјал мед чукöрын вывтi ез тöлав нi пöсав,
да сiјөн кöрым бурлунсö воштö, маѣриал шыртöз оз
ков дыр виңны чукöрын.

КÖРЫМ ШЫРÖМ ДА СIЛОСЈАС СУЈÖМ

Чорыд заа быдтасјас (кукуруза, сорго, подсолнуш-
ко да мукöд), а сiз-жö заа турунјас (бобöһан, луцер-
на, вiка) либö јог да кöртöм турунјас (камыш, ежöр,
бурјанјас), бахча вывса вожјас, картупель корјас да с. в.
сујöм возвылас кыз поңö јонжыка поснöдлысöны
сiлосшыран либö iңасшыран вылын.

Заа быдтасјас поснöдлöны медсасö сы вöсна, ме-
дым сулосујтан массаыс топыда пуксас.

Сiз-жö-i сыпöнда, мед рудтас пыщкöс ваыс ödjö-
жык сiлосујтчöм вылö. Кымын кышыджык сiлосуј-
тан быдтасјаслөн заыс (подсолнушко, сорго, кукуруза),
сымын посныда колö шырны (2—3 сантiметраöз)
он-кö посныда шыр, на пыщкын колö вывтi уна сы-
нöд, да најö омöла топаласны. Сешöм маѣрјалјас,
кодјас бура топалöны, поңö не поснöдлыны. Сыпöнда
корнеплодјаслыс кор, капуста кор, а сiз-жö поснi
öтава, поңö сујны шыртöг, кöт капуста корјас да јо-
на-һин свеклö кор поснöдлöм зев-жö бур.

Шырöм быдтасјас либö корјас öткыза слöјөн суј-
сö гуö либö башнаö. Сек-жö колö виңöдны, мед сi-
лосујтан массакöд щöщ сiлосö ез сурны му, најт да
мукöд мыј сурö торјас. Најö вермасны шыкöдны зев
уна кöрым да опаснöја висмöдны пемöсјасöс.

Сiлос сујiгөн колö старajtчыны, мед сiлосујтан
масса костјасас кыз поңö ещажык колö сынöдыс да
нöтi-һин ез вöв тыртöм костјас.

Сы радi сiлосујтан масса пыр колö лöдны öткыза
слöјөн да топыда талавны, јона-һин етен гөгöрыс. Гу-
ын либö башнаын сiлос лöдiгөн быт колö лоны öтi
либö кымынкö морт (башна ыжда да тыртан öд сертi)
да куранөн либö вiлаөн пыр öткыза лöсöдлыны шыб-

лалан массасо да талавны сижос кокжасон, а кор кол-і топоданон—трамбовкаон кымын кышыджыка водо массаыс сомын жонжыка колө топодны.

Кызык-нин ми индлим вылынжык, мыж селосујтом овло кык нога: пөс да көзид. Быдлаын, көн сижө позо, колө нуодны көзидөн селосујтом. Тажө ногон селосујтан массаыс вошо колана торжасыс 5—10% мында, пөсөн—15—20%. Сы кыңқи көзидөн селосујтигөн көрымын унжык колө пөткөдан торжыс, жона-нын белок сикас, пөсөн селосујтом дорыс.

КӨЗЫДӨН СЕЛОСУЈТОМ

Көзидөн селосујтом артмө өдјө дугдывтөг лөдө-мөн да васөд веж массасө жона топодомөн.

Вот мыж понда тајө ногыс пыржык селосујтоны жужыд башњајасын. Сен селосујтан массаыс топалө трамбујтом кыңқи, сиз-жө ас сөктанас личкөмөн, жонан-нын сижө улыса јукөнјасас. Башњаыс вылысса јукөнсө топодны ковмас-нын талалөмөн да трамбујтомөн. Ödjö лөдөмөн да топодомөн васөд веж массаон температураыс 25 градусыс вылө оз кај Цельсия серти, да лөдө көзидөн селосујтом.

Ичөтик гујасын көзидөн селосујтны позо сомын зев васөд көрымјас, кың тыква, капуста листјас, кор-јас, заводса шыбласјас.

Омөлжыка васөд көрымјас да лапкыд-иник гујасын сөкыд жона топодны массасө көзидөн селосујтом вы-лө. Сыпонда сек ковмас пөсөн селосујтны.

ПӨСӨН СЕЛОСУТОМ

Пөсөн селосујтом артмө массаөс омөлжыка топодомөн дагу тыртигас гырысжык костјас вөчөмөн. Тажө ногон, кыз-і көзидөн, селосујтан масса, лөдсө өткыз-та слөјон да талавсө кокжасон, а кышыджык-кө массаыс—трамбујтомөн. 0,75-1,0 метр кызта сүјом бөрын вөч-сө коставлөм. Топодом уль масса заводито шонавны

да 1—2 лун мысҕи температура сени вермө кайны 55 градусоҕ и выложык Цельсия серҕи.

Чайтан-кө, мыҕ температура массалон лоө 25—40 градус костын Цельсия серҕи, колө төҗдысны либө сижөс лезны, код и вермас лоны јонҗыка топөдөмөн, либө лептыны мыҕ вермас лоны мыҕкө-мында массасө кышөдөмөн да сижөс көтөдыштөмөн, абу-кө колана васөд. Ташөм дырҗыс бур, сиз-жө лоө коҗыштны јөв шыбытасјасөн сөд патокаөн јөвшом бактерияјас паскалөм вылө.

Кор сужөм слөҗын селослөн лоө колана температура, сөвтөны сиз-жө мөд слөҗ, сесса коҗмөд да с. в. гу либө башна вевдорөҕыс. Селосужтөм масса вылө лөдсө пөвјас да груз, сетөны сылы пуксыны, код бө-ын вылыс тыртөны сыногөн-жө дорөҕыс. Таҕи поҕө вөчны сетчөҕ, кытчөҕ оз дугды јона топалөмсыс.

Омөҗыка васөд быдтасјас, кыҕ камышјас, ежөр-јас, картупель корјас, кукуруза да сорго зајас көҗдыс вылө идралөм бөрын, подсолнушко шлапаяс да с. в. бурҗык селосужтны пөсөн.

СИЛОСЛЫҒ ТЕМПЕРАТУРА ТӨДМАЛӨМ

Селосужтан массалыс температура поҕө төдмавны прөстөҗ градусныкөн, лезан-кө сижөс кымын-кө минута кеҗлө јос бөдөдөн вөчөм гуранө массаас да өдҗө кыс-көм мысҕи вичөдлыны градусныкылыс петкөдлөмсө.

Градуснык-кө абу, колана температурасө поҕө төдмавны сещөм ногөн: селосужтөм массаас сужсө көрт бөд 15—20 минут кеҗлө. Таҗө бөдҕыс-кө селосын сещөма шоналас, мыҕ кияд кутны лоө пөс, сижө петкөдлө колана температура лөдм, да поҕө воҕө тыртны гусө.

Медбөрја слөҗсө, јона-нын гуын, колө лөдны выложык пуксөм вылө.

СИЛОС ВЕВҒӨМ

Гуын либө башнаын селосужтан масса вылас волсасө 20—25 сантиметр кызта көтөдөм шырөм иҕас либө жуҕ.

Жужыд башнажасын (10—12 метра судта да жу-
жыджык) жуг вылас мукөд дырживо лсавсө сіз-жө ма-
жөгјас, но унжыкыс сытөг колөны. Ляпкыджык баш-
нажасын (7 метраөз) мажөгјас вылас бур лоө лөдны
груз 3,0 центнер гөгөр кв. метра пастаө. Гујасын
сілосујтгөн шырөм ізас лібө жуг вылө мукөд дырји
лөдсө қон ізас; сы бөрын—пөвјас лібө мажөгјас. Став
пөвјас костыс тыртсө ул сојөн. Пөвјас вылө лөдсө
сөкта ізјасыс лібө гираыс 5—6 центнерөз кв. метр
паста вылө. Прөстөј гујасын сілосујтгөн ізас тупкы-
сө ул сојөн, а сы вылө лөдсө јосөн му. Пуксөм сер-
тыс му лөсөдлысө.

Пуктысө-кө пөвјас лібө мажөгјас, налы колө лоны
сы кузтаөс мед лөгыда верміс сілосујтан массакөд
летчыны лічкысігас.

ВЫВТИ ВАСӨД ЛИБӨ ВАСОРА КӨРЫМЈАС СІЛОСУЈТӨМ

Васөд көрым сілосујтгөн колө лоны 70% гөгөр
ваыс.

Вывті ыжыд васора (свеклө да картопел шыблас-
јас заводјасыс) лібө васөд көрымјас (капуста лістјас,
корнеплод корјас, шырөм тыква да мукөд) бердө
колө сорлавыны сілосујтгөн кос сөкыд көрымјас, кыз
шырөм ізас, жуг, лібө, көн ем—пувыв корјас. Сөкыд
кос көрымјас сорлавсө васөд көрымјаскөд, а оз слөј-
јасөн пуктыны.

СӨКЫД КӨРЫМ ВАСӨД КӨРЫМЈАСКӨД СОРОСӨН СІЛОС ВYLӨ ІСПОЛЗУЈТӨМ

Уна васөд көрымјас дырји почө паскыда ісползујт-
ны сілос вылө сөкыд гумлавыв көрымјас, кыз рузөг
ізас, ід жуг. Сілосын најө лоөны небыдөс да бура
сојөны скөтјас.

Сорлалан кос көрымлы колө лоны сымында, мед
сорлалөм көрымјаслөн васөдыс вөлі 65—70 пр. Сещөм

көрымјас, кыз тыква, корнеплод корјас, капуста
ліст, картопель шыблас крахмал вөчөм бөрын кутөны
васөд 90% гөгөр, а жуг да кос рузөг ізас—14 пр.
гөгөр.

Васөд көрым бердө-кө содтыны жынвыја сөкта
серти шырөм ізас либө жуг, сек сорлалөмлөн шөркод-
дем васөд лө 65—70 пр. гөгөр.

Шуам, 100 кілограмм васөд көрымын лө 90 кіло-
грамм ва, 50 кгр. кос көрымын—7 кілограмм ва, ста-
выс—150 кілограмм сорлалөм көрымын лө 97 кіло-
грамм ва, либө 65 пр.

Гырыс капуста ліст сілосујттөз бур керавны.

Сілосујтөм, јона-нын васөд либө ва көрымјас колө
мунны бура ремонтірујтөм гујасын, либө гујасын,
көн стенајасыс да пыдөсыс пөвјасыс.

ОМӨЛА ВАСӨД КӨРЫМЈАСӨС СІЛОСУЈТНЫ

ЈОНА ВАСӨД КӨРЫМЈАСКӨД СОРЛАЛӨМӨН ЛИБӨ ВАӨН
КӨТӨДӨМӨН

Омөла васөд көрымјас сілосујтгөн, бостамкө:
свежөј кукуруза ізас либө сорго, көјдыс бостөм
мыети, дыр сулалөм бурјан, подсолнушко шлапа,
—на бердө колө содтыны јона васөд көрымјас, кыз
корјас, капуста лістјас, картопель шыбласјас заводыс-
да с. в.

Абу-кө васөд көрымјас сорөн вылө, омөла васөд
көрым позө көтөдыштны ваөн сіз, мед васөдыс лө
70%. Чөскыджык кор артмөм вылө васө позө солыш-
тны (100 јукөн ва вылө — 2 јукөн сов).

Өдјөжык јөвшомөн шузөм вылө, тыртіг мозыс
бур лө көјалыштны сілосујтан массасө кизертөм
сөд патокаөн, рыс ваөн, либө кизертөм шлівкіувјөлөн.

Кукурузнөј либө сорговөј зајас көјдыс вылө ідра-
лігөн кутөны 50% васөд. Сізкө, тащөм көрым сіло-
сујтөм вылө быд 100 муртөса јукөн вылө пуктысөө

60 муртөса жүкөн ва либө 80 жүкөн васөд көрымјас
90% васөдөн. Тащөм сорлалөмөн шөркөдөм васөд
лоө 70% гөгөр, мыј поңо аңыны воңыса прімерјасыс:

Ва содтігөм:

100 жүкөн көрым пыщкын . . . 50 жүкөн ва
Содтөма 60 жүкөн ва 60 „ ва

Став массаыс 160 жүкөн . . 110 жүкөн ва, либө 68%

Васөд көрым сөдтігөн 90% васөдөн

100 жүкөн көрым пыщкын . . . 50 жүкөн ва
80 жүкөн васөд көрымын . . . 72 „ „

Став массаыс 180 жүкөн лоө 122 жүкөн ва либө 68%

БЕЛОКА КӨРЫМЈАС СІЛОСУЈТӨМ

Унажык белока көрымјас кың бобөнаң сикас быд-
тасјас—віка, бобөнаң, луцерна, соја да мукөд, шом-
мөны сілосујтігөн төдчымөн сложнөјжыка злаковөј
быдтасјас дорыс (кукуруза, сорго, суданка да мукөд)
либө подсолнушкоыс. Сы раді сілос бобөнаң сикас
туруныс, јона-нын сорөстөг сілосујтөмөн, прөстөј гу-
јасын, либө кужтөг сілосујтөмөн, омөла артмө да
унаыс овлө зев містөм. Сыпонда овмөсын-кө ем уна
пөлөс көрым сілосујтөм вылө, колө бобөнаң сикассө
сілосујтны сорөн мукөд пөлөс быдтасјаскөд, кың
кукуруза, подсолнушко, сорго да мукөд быдтасјаскөд.
Бобөнаң сикаслы јона-нын колана сілөсө сорөс вылө
соја.

Сілос вылө көзігөн, бобөнаң сикассө колө көңны
сорөн злаковөј турунјаскөд: віка, аңкыщ, конскөј
бобі, зөркөд либө ідкөд (му вылыс ідравсө бобөнаң
сикас қорқавны заводітігөн); соја зөр сорөн либө
чумізакөд (ідравсө кор ставыс-нын пуртөссалөма да
заводітчө-нын көјдысавны; бобөнаң шепта турункөд;
луцерна косчоркөд, жітһаккөд либө нежнөј (амери-
каса) пырејкөд.

3. Көрым сілосујтөмын өтсөг.

Куш бобонаң сикас сѳлосујтїгөн сѳлосѳ сорлавсѳ
пѳснї шырѳм іңас лїбѳ жуғ.]

Јѳвшомѳн шуғѳм вылѳ бобонаң сикас лїбѳ накѳд
сорлалѳмсѳ сѳлосујтїгѳн зев бур, кыз-ї сѳкыд кѳрымјас
сѳлосујтїгѳн, којалыштны кїңертѳм патокаѳн лїбѳ
неуна кїңертѳм шлївкїув јѳлѳн.

Бобонаң сикас сѳлосујтїгѳн јона-нїн бура колѳ то-
пѳдны.

КѳРЫМЈАСЛЫГ ВАСѳДЛУН ТѳДМАЛѳМ

Свежѳј веж быдтасјас заыс васѳдлунсѳ поғѳ
неуна тѳдмавны сїнмѳн вїңѳдѳмѳн. Сїз, бостам-кѳ
неуна веж турун лїбѳ кукуруза за, подсолнушко
да сїјѳс песовтам, то сетыс кутас руғтыны ва. Сїјѳ-кѳ
руғтѳ сѳмын ас вылас, но оғ војтав, сек лоѳ самѳј бу-
рѳщ васѳд сѳлосујтѳм вылѳ, матысмѳ 70% бердѳ (неуна
унжык лїбѳ ещажык). Ва-кѳ војталѳ, сїјѳ лоѳ, мыј ва
вывтї уна да сѳлосујтам масса бердѳ колѳ содтыны мыјкѳ-
мында косжык кѳрымјас. Но тајѳ тѳдмалѳм зев абу стѳч.

Васѳдлун тѳдмалѳм медбур лоѳ неуна кѳрым
костѳмѳн. Тырмана лоѳ 2 кїлограмм гѳгѳр кѳрым,
кодѳс кѳсјѳны сѳлосујтны, поснїда вундавны да кос-
тыны бура костѳм турункодѳғ. Костыны поғѳ шондї
вылын лїбѳ пачын наң пѳжалѳм бѳрын. Костѳм бѳрын
турун бара весїтчысѳ да сѳктаас костыс петкѳдлѳ
кѳрым пїсыс васѳ. Кык кїлограмм ул массаыс костѳм
бѳрын-кѳ колѳ 600 грамм гѳгѳр, сїјѳ петкѳдлѳ, мыј
массаын 70% гѳгѳр ва, лоѳ бур сѳлосујтѳм вылѳ.

Ваыс-кѳ мунїс унжык — кѳрым лоѳ колѳм сертї
важык, ещажык-кѳ — абу тырмана васѳд.

Med tї буржыка гѳгѳрвоад сѳлосујтчѳмлыс технї-
касѳ, мї мѳдпѳв їндам табыцаын, (вїңѳд 35 лїст бѳкын)

Кушом матерјалјас, кыз, кушом состојаньоны да мыјын сілосујтны

дор- выв №№	Стрѳбајас сілосујтѳм вылѳ	Матерјалјас сілосујтѳм вылѳ	Кушѳмѳн сілосујтчысѳны матерјалјас	Матерјалјас лѳсѳѳѳм	Сілосујтан ног
1.	Прѳстѳј му пыш- са гујас да тран- шејајас	Корнеплѳд корјас Картупель корјас Вахчавывса вѳжјас Ежѳр, камыш, бурјанјас. Кукурузнѳј ізас Сорговѳј ізас Подсолнушко шлапајас	Вундавеѳ корнеплѳд- јасѳ ѳещкѳм бѳрын. Ыщ- кысѳ дун 3-5 вѳјѳѳр кар- тупель кертѳчыс. Плѳдјас- сѳ ідралѳм бѳрын. Зајас чорчытѳчыс. Пыр-жѳ кѳ- чаңјас чегјалѳм бѳрын. Свежејнас кѳјдысѳ вѳр- тігѳн пыр-жѳ шлапасѳ вундалѳм мысѳі	Ставнас гырыса шырсѳ " " " " Поснѳда шырсѳ " " " " " " " " Гырыса шырсѳ	Пѳс " " " "
2.	Гујас да транше- јајас пыщкѳсѳ то- пыда, шылыда вѳв- ѳѳмѳн лѳбѳ полу- башнајас.	Вердас тыква лѳбѳ ар- буз сѳкыд кѳрымјаскѳѳ сорлалѳмѳн Турун лѳбѳ ѳтава кост- тытѳм турун вылѳ повѳѳд- да понда. Завѳдса карту- пель лѳбѳ сѳвеклѳ шыбытас- јас сѳкыд кѳрымјаскѳѳѳ.	Бура даемѳм плѳѳјас Ваѳн лѳбѳ лапыѳѳн.	Шырсѳ кымын- кѳ пѳлѳ, кѳјдысјас перјавѳѳны. Оз шырсы. Вѳјѳѳр вѳјѳѳѳ лѳшнѳј ваыс	Кѳзыд " "
3.	Башнајас, полу- башнајас, облѳцуј- тѳм гујас, транше- јајас.	Кукураза зајас јурјас- нас. Сорго зајас метелка- нас. Подсолнушко зајас шлапајаснас. Мувыв гру- ша зајас чѳрїзјаснас. ѳтѳвѳса да унавѳса турун	Свежѳјнас, кор кѳјдыс- ыс вѳас вѳскѳвѳј чѳрдаѳ. Сѳѳѳмѳн-жѳ тыр чѳрдалѳ- гѳн. Кѳзыд пуксытѳз чѳр- залїгас.	Шырсѳ поснѳда " " " " " " " " " " " "	" " " "

КÖРҮМ СІЛОСУЈТІГ КЕЖЛӨ УЖАЛАН ДА КЫСКАН ВҮН АРТАЛӨМ

Сілосујтчан уж (местасө лөсөдөм бөрын) заводитчысө му вылыс быдтасјасөс ідравны заводітөмсаң. Ыждасө, кодөс колө ідравны сілос вылө, төдмавсө сілосујтан места ыжда сөрти да артавны сілосујтігөн чінөмсө. Чінөм мед јона лөө көрым шоммөмыс да мукөд торјас понда.

Ідралөм массаыс шөркөддем чінөм сілосујтігөн бостсө:

Башњајасын (разнөј ыждаа)	10% мында
Ежөм гујасын да траншејасын	20% "
Ежтөм гујасын да траншејасын	
вермө вошны	30-40% лібө унжык.
Татыс тыдалө унаө колө веж уль масса разнөј сіло-	
сујтан ін сөрти:	

Башњалы кытчө төрө	300	тонна	—	веж	масса	ковмас	330	тонна
” ”	200	”	”	”	”	”	220	”
” ”	100	”	”	”	”	”	110	”
Облицованнөј траншејалы кытчө төрө	300	”	”	”	”	”	360	”
” ”	200	”	”	”	”	”	240	”
Облицованнөј гујасө кытчө төрө	25	”	”	”	”	”	30	”
” ”	10	”	”	”	”	”	14	”

Шөр урожај-кө уна пөлөс веж массалыс арталам 15 тонна өтү гектарыс, ковмас ідравны көңа ыжда сілосујтан ін сөрти:

Башњалы кытчө төрө	300	тонна	—	22	гектар
” ”	200	”	”	15	”
” ”	100	”	”	7,5	”
Облицованнөј траншејалы ”	300	”	”	24	”
” ”	200	”	”	16	”
” ” гујас	25	”	”	2	”
” ”	10	”	”	1	”

Веж сілоснөј масса ідралөм башњајаслы да траншејаслы нуөдчысө вөлөн, кукуруза ідралөм вылө.

специальной дождасон. Оти морт оти вольон тајо орудје отсөгөн вермө вундыны шөркөддөма 2,5 гектар лунөн. Гујаслы ідралөм лыддөма кі помыс. Лунөн морт вундас 0,5 га. Вундөм зајас доддө лөдөм выло чукөртны ковмас нөшта оти морт гектар выло.

Му вылыс кыскалөм башнајасө да траншејасө 100-саң 300 тоннаоң лыддөма 4 кілометра сајыс 1,2 тонна пара вөла выло. Оти кыскалыслы лунөн колө ветлыны вітыс да вајны 6 тонна веж масса. дод выло сөвтны нөшта ковмас 1 морт гектар выло.

Гујаслы бостам шөркөддөма 2 кілометра сајыс кыскалөм. Кыскавсө отивөла телегаөн. Отпырысөн воас тоннажын. Лунөн вітыс ветлөмөн воас кык тонна да жын веж масса.

Веж масса шырөм гырыс да шөркөддөм башнајаслы пуктысө сілосшыран машинаөн, коді вермө шырны 6 тонна часөн лібө 60 тонна лунөн. Сетчө ковмас 1 тракторіст, 2 сеталыс, 2 вајалыс. 300 тоннаа башналы ковмас 6 морт топөдыс, а 200 тоннаа — 5 морт.

Гырыс траншејаслы да посні башнајаслы 100 тонна төріг, шырөм лыддөма сілосшыран машинаөн. Шөркөддөм ужалан ыжда 3 тонна часөн лібө 30 тонна лунөн.

Ужавны тацөм сілосшыран машинаөн ковмасны: 1 тракторіст, 1 сеталыс, 1 вајалыс да 4 топөдыс, 10 вына трактор лібө нерпа мотор.

Посныджык траншејас тыртөм выло (50-100 тонна) да гырыс гөгрөс гујас (25-50 тонна) вермасны шырны ічасшыран машинаөн. Ужаланыжда оти часөн тоннаөн жынјөн, лібө шөркөддөм 15 тонна лунөн. Тацөм машиналы колө: 2 вөв, 1 вөв вөтлыс — подросток, 1 сеталыс, 1 вајалыс да 2 топөдыс.

Посні гујас тыртөм выло (5-15 тоннаоң) вермасны шырны кіөн бергөдлан кык пурта Бентаљ ічасшыран машинаөн, ужаланыжда 3-4 центнер гөгөр часөн лібө 3 тонна гөгөр лунөн 2 ужалысөн; кодјас ужалөны

вежласөмөн пурт бердас да барабанас сөталөмын, да өти топөдысөн.

Сілосујтан ініјас	Ыжда (тоннаһ)	Ужалан лун лыд	Быдлун колө	
			ужалыс- јас	вөвјас
Башнајас лбө полубашнајас .	300	5,5	31	22
" " "	200	4,0	28	20
" " "	100	3,7	17	12
Траншејас	300	12,0	17	11
"	200	8,0	17	11
Гујас	25	2,0	15	8
"	10	6,0	5	1.

Содгөд. Ужалан лун лыд гөгрөстөма тыр лунөз, а сыпона быдлунја ужалыс јөз лыд лун лыд вылө лбө вөвјас лыд вылө бөстөмөн оз век стөч ло став ітогјасыс мөд таблыцаас, но сені ыжыд төдчанлун абу-нын (мөд таблыцасө віқөд 39 лытбокыс).

СІЛОС СУЈАН КАд

Кор ем тырмымөн матерјал сілосујтчөм вылө, сујны позө воэ тулыссаң да төлөз. Зера поводфа сілос сујөмыс оз кут, вермөны-кө јөз ужавны поводфа понда. Сен-жө колө віқөдны, мед зер ва сілос пыщ кө оз вескав.

ДЫР-Ө КОЛӨ СІЛОС ВІҚНЫ ГУЫН

Бура лөсөдөм сілоснөј башна лбө гу, кодөс тыртөма прамөја шөммөм сілосөн, сіјө лоө ыжыд консервнөј банка код, бура лөсөдөм консервөн.

Уна-ö ужалыс да ужалан вын колö сiлосујтчигөн

УЖА С	Башнајас			Траншејајас		Гујас	
	300 тон- на вылö	200 т. вылö	100 т. вылö	300 т.	200 т.	25 т.	10 т.
Ышкöм да куртöм							
Морт-лунјас	31	21	10,5	34	22,5	6	3
Вöла-лунјас	9	6	3	10	6,5	—	—
Кыскалöм додöбн сөв- тöмөн							
Морт-лунјас	77	52	28	84	56	14	7
Вöла-лунјас	110	74	40	120	80	12	6
Кöрымјас шырöм, сөв- тöм да топöдöм.							
Морт-лунјас	60	39	28	84	56	10	15
Вöла-лунјас	—	—	—	—	—	4	—
Трактор-лунјас	5,5	3,7	3,7	12	8	—	—
Ставыс:							
Морт-лунјас	168	112	66,5	202	134,5	30	25
Вöла-лунјас	119	80	43,0	130	86,5	16	6
Трактор-лунјас	5,5	3,7	3,7	12	8	—	—

Ужалан лун артавсö — 10 час.

Консервирујтыс торјыс лöö јöv шом. Сы бöрын, кық јöv шом лöö тырмымөн, бактеріјајаслөн уж сувтас, кöрым законсервирујтчö. Сыпöнда бур помещеннöын, кодi оз лез ва нi газ, бура сујöм сiлос лöсыда шуҷöм да воöм-шоммöм, вермö овны кық кöрым 2-3 во.

КЫҢИ ВЕРДНЫ ПЕМОСЈАСÖС СІЛОСУЈТÖМ КÖРІМÖН

Сiлосујтöм кöрым еща белока быдтасјасыс (кукуруза, сорго, подсолнушко да м.) воöны вердмөнöз

тöлысөн-тöлысөнжынjөн мысҗи, а уна белока быдтас-
жасыс (бобöһаң, луцерна, вика, сожа да мукöд)
кык-кык да жын тöлысөн сужöм мысҗи.

Гөтөвөј селосованнөј көрим оз сисмы һи рөмсө оз веж,
кылө лөсыд пөс рузөгһаң корка дук (пөс селос)
либө јумов свежөј плодјас дука (көҗыд селос).

Поҗө-ө вердны кынмөм селос? Заграница
овмөсјаслөн опытјасыс петкөдлөны, мыј кынмөм селос
вредә лотөг поҗө вердны скөтлы, но тајө көримлы
вердөм воҗвылын непременно колө сетны сывны,
а сыбөрын витчысөмөн вердны, мед пемөсјасөс һе
прөстудитны.

Век-жө, верман-кө колө стрөјитны кынмытөм
селосјас, јона-һин тувсов да гөҗса вердөм вылө.
Кынмывлөм да сылөм селосужтөм көрим шоныд пук-
сөмсаң шыкө да он вермы воҗө виҗны

Селосужтөм көрим вердсө пыр-жө башһаыс либө
гуыс перјөм бөрын. Сынөд вылын виҗөмөн кымын-кө
часөн селосужтөм көрим бакшасө, шыкө да лөө
тујтөм вердөм вылө. Сыпона көрим-кө лөи мыјкө-ды-
ра виҗөма сынөд вылын, скөтлы сетөм воҗвылас
колө бакшасөм инјассө торјөдны.

Сещөм торјас понда-жө гуыс либө башһаыс
лептөм бөрын вылыссө оз ков колны воссаөн, а
быд лептөм бөрын колө тупкыны шырөм иҗасөн,
жугјөн либө вылыса шыкөм көримнас, көдөс көрим
перјөм кежлө чукөртлөны бокө.

Вердөм вылө, башһаыс либө гөгрөс гујасыс,
көрим перјигөн бостсө вөсһиҗик слөјөн 5-10 санҗимет-
рөҗ. Башһалыс либө гулыс диаметрсө сиз колө
лыдһыны, медем сыкызта-жө слөјөн бостөмөн көрим
тырмис скөт серҗи өтчыд вердөм вылө. Бостам-кө
башһа 2,7 метра диаметрөн, кызтаөн 5 санҗиметр,
сетас суткөн вердан көрим 10-12 скөт јурлы, 15
килограммөн јур вылө лыдһөмөн. Сы кызта-жө
слөј, кор диаметрөн 6,24 метра паста, сетас колана

жөрым 50 жүр вылө, а 10 сантiметр кызта—100 жүр вылө. Көрым-кө сетсө кыкысөн, сiлослөн слөј кызтаыс өтчид сетөм вылө ковмас жынымында—2,5-сантiметрөз.

Сiлосујтөм көрым мед жона вердсө гырыс рога төј скөтлы—мөсјаслы, өшјаслы, но сiз-жө пөльзаөн вердсө ыжјаслы, вөвјаслы, порсјаслы, кроликјаслы, почө гортса пөткајаслы.

Јөла мөсјаслы почө вежны сiлосөн сөкыд көрым суткиса нормасө жын выјө лiбө којмөд жүкөнсө. 400 килограмм ловја сөкта мөслы сiјө лоө 12-16 килограмм сiлос өтi жүр вылө суткiөн. Вердны өтi сiлосөн сөкыд көрымтөг оз поч. Сыпонда сiлос сетчө сөкыд көрымјаскөд сорөн, лiбө буржык најө бөрын мед пемөсјас оз сещөм горша шыбытчыны сiлос вылө. Индөм мында сiлос буржык вердны кыкысөн.

Сiлосујтөм көрым колө сетны мөсјаслы лыстөм мыстi, кор јөвсө карта вылыс нуөма-нин. Сiјө колө сыпонда, мыј јөв жона кыскө сiлос дуксө да лоө чөскыдтөм.

Сiлос коласјас пыр-жө колө чышкыны; мыјөн пемөсјаслөн сојсас, пызанјас лiбө кормушкајас колө мыскавны ваөн, а вердчан-инсө төлөдны востышт-лөмөн.

Тажө-жө условiјөјассө колө нуөдны i мукөд пемөс-јасөс сiлосөн вердiгөн.

Јалавечјаслы почө сетны 8 килограмм сiлос суткiөн, а 9 төлысыс гырысжык кукаңјаслы—4 килограмм; да өтiыслы i мөдыслы кыкысөн сетны.

Щөгөдан өшјаслы сетчө 400 килограмм ловја сөкта воңа вердан пөраас 18-20 килограмм сiлос суткiөн, а мөд вердан пөраас 10-18 килограмм.

Өтiјас вермөны сојны жона унжык, налы сетлывлөны 40-45 килограммөз сiлос 400 килограмм ловја сөкта вылө, но индөм нормаыс оз ков петны. Вывтi уна сiлос вөсна пемөс пыщкын вешществојас вежсөмыс

кутас мунны јонжыка, кодi абу пöлезнö да выгöднö щөгöдигөн.

Гилосөн щөгöдигөн јај лоö зев бур.

Гырыс ыжјаслы да кöзајаслы лун кежлö сiлос сетчö 1½-саң 2½ килограммöз öтi јур вылö, но велöдны тајö кöрымö колö зев нöжјö, зев ещасаң заводiтöмөн. Гилосөн зев бура быдмö вуруныс (мукöд овмöсјасын ыжјаслы сетöны унжык сiлос).

Племеннöј да щөгöдöм кукаңјаслы, арöсаыс гырысжыклы, поçö сетны сöмын зев бур сiлос 12 килограммöз суткiөн 400 килограмма ловја сöкта вылö.

Вöвјаслы поçö сетны сöмын бур сiлос, бура шоммöм да дасмöм. Велöдны тајö кöрым бердö колö зев нöжјö заводiтны 1,5 килограммсаң да воöдны 6-8 килограммöз суткiөн öтi јур вылö кыкыс сетöмөн. Вöвјаслы сiлос вердöмөн сiјö вердана бурлун сертыс поçö јона виçтыны зөр лiбö мукöд туса кöрым.

Гилосөн вöвјас јасалöны да выныс содöжык.

Гырыс порсјаслы поçö вердны зев бур сiлос 1,5—2,5 килограммöз јур вылö суткiөн. Порсјаслы коланажык лоö сiлос тыкваыс жуғ сорөн.

Гилос поçö пöлзаөн вердны кос кöрымјаскöд сорөн сiç-жö пöткајаслы да кроликјаслы 10 јур курöгјаслы, уткајаслы лiбö кроликјаслы сетчö лун кежлö 1—1,5 килограмм сiлос, а 10 јур гырысжык пöткајаслы—çоçöгјаслы, инфејкајаслы—2-3 килограммөн суткi.

ГИЛОС ВЕРДИГӨН КОЛАНА ВИТЧИГОМЈАС

Сiлос вердигөн колö витчiсны воçын индöм торјасыс:

1. Оз поç вердны пемöсјаслы, јона-нiн том скöтлы—порсјаслы да вöвјаслы, щыкöм, бакшасöм да дасмытöм сiлос.

2. Сілос куш өті картопел корҗыс колө сетны жын мында вердан норма серті, а кукаңјаслы, порсјаслы, вөвјаслы картопел да корнеплод, корјасыс-вөчөм сілос буржык һөті һе вердны.

3. Тыра пемөсјаслы бөрја пөраас буржык сілосөн вердтөг: кукаңа мөсјаслы сетны сөмын којмөд јукөнсө мукөд дырјі вердөм серті.

Сілосөн вердигөн пемөсјаслы колө сетны вердас пыщкас сіз-жө сов да мел, ізөм известьнак лөбө пач пөјім суткіөн өті јур вылө воңын індөм мында: щөгөдан өшјаслы 50-80 грамм, порсјаслы—5-15 грамм, лыстан мөсјаслы—20-50 гр., ыжјаслы да көзајаслы—3-8 гр.

КОЛАНЛУН ПРОИЗВОДСТВЕННОЈ КООПЕРА- ВАҢҢӨЛӨН ДА КОЛЛЕКТИВИЗАЦИЈАЛӨН СІЛОС ПАГКӨДӨМЫН

Колө помнітны, мыј індөм условјөјас да правілө-јас кокнідҗык да буржык нуөдны бур организујтөм овмөсын, гырыс сілоснөј башһајас бердын, бура лөсөдөм скөтнөј картајасын да с. в.

МЕД КОЛАНА ПРАВИЛӨЈАС СІЛОСНӨЈ ГУЈАС ДА БАШҢАЈАС СТРӨЈИТИГӨН

Лөсыда дасмөм да сілосујтөм көрымлөн качество лөө һе сөмын сілосујтан маҗерјал понда да техническөј правілөјас нуөдөмыс, но сіз-жө јона сілоснөј стрөјба-јас серті.

Сілоснөј стрөјбајасөн лөоны: 1) прөстөј гөгрөс мупышса гујас, 2) гөгрөс гујас ежөм пыщкөса, 3) ежөм траншејаяс, 4) ежтөм траншејаяс, 5) башһајас, мыјкө-мында муө сужөмөн (полубашһа) да 6) муыв башһајас уна пөлөс ыждаөн.

Көт тајө постројкајасыс і јона торјалөны өта-мөдөсыс, но налы ставныслы өтмоз колө лоны мед колана сілосујтан правілөјас серті отсаваны сілосын паскөдны јөвшомөн шуңөм да вевтыны мукөд сікас вреднөј шомјас.

Сілоснөй стрөйбәяс стрөйтчыссөны уна пөлөс стрөйтчөм ылы шогмана материалыс, суранажыкыс да донтөмжыкыс район серти: разнөй сикас вөр (төсјас, брусјас, плакајас), кірпіч уна пөлөс, із, көртбетон. Загранічаын бөрја каднас кутісны паскавны башнајас клепајтөм стальнөй лістјасыс. Міјан Кавказын вөліны зев бур опытјас башнајас стрөйтөмын іңас сора сојыс, емөс опытјас і нөрјыс кыөм башнајас, пыщкөссө сојөн штукатурітөмөн. Воңө ылы зев-на јона поңө корсаवны ылы ногөн стрөйтөмјас.

Көт кушөм материалыс ез стрөйтчы гу полубашна лібө башна, бурлун стрөјбалөн сілосујтчөм ылы кутас лоны ужалөм серти да воңын індөм правіләјас нуөдөмын:

1. Форма сілоснөй стрөјбалөн колө лоны гөгрөс, жужыд (цілідріческөј), поңө і көкјамыс пелөса, но не вескыд пелөса. Куң гујас (траншеј) стрөітігөн, кың мукөд-дырјі лөб вөчны, пелөсјассө быт колө гөгрөстны.

Башнајаслөн да гөгрөс гујаслөн стенајас колө лоны қік вескыдөс, шөрт леңөм моз, мед некушөм пырөм ні петөм ез вөв, векнавтөг лібө паскавтөг вывлаң лібө увлаң. Траншејјас стрөйтчөны увлаңөдыс (пыдөсөдыс) неуна векиджык.

Стенјас ылысыс колө лоны кың поңө шылыджык. Стена да пыдөс өтлаасаніныс мед вөлі гөгрөс. Жужтаыс башналөн лібө полубашналөн колө лоны пыщкөсса кык діаметр жужта.

Гујаслы паста сертис кык мында судтасө оз век поң лөсөдны, жужтанас 3,5-4,5 метраыс жужыда оз кодјывлыны, мед ез вывті сөкыд вөв перјавнысө. Сы кыңзі жужыда пырны муө оз поң быдлаын пыщкөсса ва воөм понда. Сыпонда уна көрымлы стрөітчысөны куңмөс гујас лібө траншејјас.

2. Сілоснөй стрөйбәјасөд мед стенөдыс-ні пыдөсөдыс оз вермы пырны ва ні газ. Көт мед кушөм ва-

сөд көрым ез сілосүтчыс, став ваыс сүлөн колө колны сілос пыщкын, а не петны лібө не лезны стенаодыс лібө пыдөсөдыс, сыкыңзі, мыј мі воштам колантор көрымыс, сы бөрын і шыкө колөм көрымыс, петөм ва местасө бостө сынөд да көрым бакшасө. Мөдарсаң, сілос пыщкөсө оз-жө ков лезны руқтыны лібө ісковтны вылыса валы. Сыпөнда сілос гујас кодјысөны сещөм местајасын, көн грунтовој ваыс пыдын да грунтыс топыд сој.

3. Матерјал пыщкөссө ежөм вылө колө лоны чорыд, сілоса јөвшом мед ез вермы сіјөс сојны-роқөдлыны. Сещөм чорыд матерјалјасөн лооны: пу, портландскөј цемент. Ізвестка да романскөј цемент јөвшомөн роқавлоны.

4. Стенјас сілоснөј стрөјбалөн төлын мед вөлі вічөны көрымсө кынмөмыс, а гөжөмын вывті јона шоналөмыс.

Тажө условјөјасыс вермасны пөртчыны олөмө бур лөсөдөм гујасын, траншејажасын да полубашњајасын, тајөјаслөн-кө му вевдор јукөныс тыртөма муөн.

5. Стенајас сілоснөј башњајаслөн колө лоны јонөс, мед вермас кутны пыщкөсса сілосүтөм көрымнас јөткөмсө.

Тажө јонлунсө пу башњајасын ловө лөсөдны көрт асыкјасөн ортсысаңыс вентјасөн топөдөмөн, а ізја да кірпіча стрөјбајасын — стена пыщкөстгыс көрт асыксө нуөмөн.

6. Став сілоснөј стрөјбајас, на пыщкын і гујас, мед вөлі вылісаңыс тупкөма зер ваыс, сы пөнда башњајас да полубашњајас вылө лөсөдсө вевт, а гујас вылын вөчсө шалаш моз.

Зер вајас візывтөмыс сілос гујаслыс стенасө лептөны му вывдорыс вылөжык.

7. Ыжда сілоснөј стрөјбалөн лөсөдсө пемөсјас јурлыдө, сілосүтөм көрым колөм серті.

Шөркөд-демаөн колө лыффыны өтi жүр вылө суткiөн:	
Лыстан мөсјаслы (400 кл-гр. ловја сөкта вылө) . . .	16 кг. көрым
Шөгөдан өшјаслы (400 кг. ловја сөкта вылө) . . .	20 " "
Ыјјаслы, көзајаслы, гырыс порсјаслы . . .	1,5-2,0 " "
Ужалан вөвјаслы	6,0 " "
Поснi пөткајаслы: курөгјас, уткајас, либө кро-	
ликлы 10 жүр вылө	1,5 " "
ҶоҶегјаслы индејкајаслы 10 жүр вылө	3,0 " "

Овмөсыс мукөд васөд көрымјас лыд вылө бостөмөн (корнеплодјас, картупель), кодјасөс колө вердны воҶҶа өчереднас, ми вермам лыффыны сiлосөн вердан лун лыд, а сiҶ-кө став сiлосыс унаө ковмас.

Сөкта 1 куб. метра сiлос заа быдтасјасыс жуҶыд башнајасын шөркөд-дем вылө бостө 7-сан 8 центнерөҶ, полубашнајасын — 6 центнер, а гујасын 5 центнер, кыҶ лапкыдҶык местајасын сiлос абу сешөм топыд да сыпонда кокнiдҶык. Сiлос васөда матерјалјасыс сөкыдҶык мукөдыс: 1 куб. метр сылөн весiтө 8-9 центнер.

Диаметр башналыс лөсөдны сiҶ, мед суткiа сетөм вылө перјыны көрым 10 сантиметр кызта. КызҶык слөјөн да куҶҶыка вердөмөн ковмас вывтi жуҶыд стрөјбајас. СiҶ, 10 сантиметр кызтанас-нин 180 лунја вердөмөн башналөн жуҶтаыс кајас 18 метраөҶ, мыјөн јона донсалө стрөјбаыс да сенi вөфiтчөмыс.

Та сертi поҶө стөч лыффыны сiлоснөј стрөјбалыс ыҶдасө, а не стрөјитны гадајтөмөн.

КокнiдҶыка лыффөм вылө вайөдам таблица (виөд таблица 47-өд листбокыс).

Стрөјбајаслыс ыҶда лөсөдiгөн, колана көрым лыд кыҶҶi, колө нөшта артавны, уна-ө ем овмөсын сiлосујтан тор, а сiҶ-жө машiнајас өдјөҶык башнајас тыртөм вылө да, ем-ө тырмымөн кыскалан торјас, мед аспөраын суҶөдны башна бердө, либө гу бердө ул масса. КыҶ тајө условјөјасыс оз век да быдлаын вермы лоны, колө лыффыны бурҶыкөн, весiг кор уна колө сiлосујтөм көрым, өтi ыҶыд стрөјба пыффи

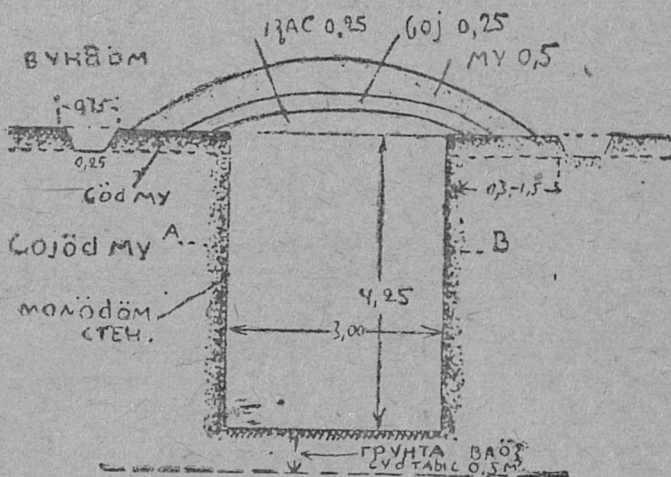
Таблица цилиндрической башняжасё, полубашняжасё да гујасё сілосујтём кёрым тёрём куца

Диаметр (метрайн)	Кёрымлён сёкта (гоннаён)									СодТöd
	2,0	2,5	3,0	3,5	4,0	5,0	6,0	7,0	8,0	
2,0	3,1	—	—	—	—	—	—	—	—	Сёкта 1 куб. метра сілослыс бостёма 5 центнерё
2,5	3,9	5,0	—	—	—	—	—	—	—	
3,0	4,7	6,0	10,6	—	—	—	—	—	—	
3,5	5,6	7,0	12,4	16,8	—	—	—	—	—	
4,0	6,3	8,0	14,1	19,2	25,1	—	—	—	—	
5,0	9,4	12,0	21,2	28,8	37,7	58,9	—	—	—	Сёкта 1 куб. метра сілослыс бостёма 6 центнерё
6,0	—	14,5	25,4	34,6	45,2	70,7	95,8	—	—	
7,0	—	16,9	29,7	40,4	52,7	82,4	112,7	161,5	—	
8,0	—	—	34,0	46,1	60,3	94,2	129,7	184,6	241,1	
9,0	—	—	44,5	60,5	79,1	123,7	171,0	242,3	316,5	Сёкта 1 куб. метра сілослыс бостёма 7 центнерё
10,0	—	—	—	67,3	87,9	137,4	190,8	269,2	351,7	
11,0	—	—	—	74,0	96,7	151,2	210,6	296,1	386,8	
12,0	—	—	—	—	105,5	164,9	230,4	323,0	422,0	
13,0	—	—	—	—	—	204,2	285,9	400,0	522,5	Сёкта 1 куб. метра сілослыс бостёма 8 центнерё
14,0	—	—	—	—	—	—	308,5	430,7	562,6	
15,0	—	—	—	—	—	—	331,1	461,6	602,9	
16,0	—	—	—	—	—	—	—	492,3	643,0	

Тайё таблицаын бостёма лыд выль, мыј диаметр сілөснөј стрёјбалён оз ков лоны ыжыджык жужтасыс.
Жужта таблицаын бостёма 2 лёбё 3 мында унжык диаметр сертё, лёбё ётмос.

стрөитны неуна поснідзык, но унзык сілоснөй стрөй-
 баяс. Гырыс скөтвіқан колхозяслы рекомендујтчысө
 башнајас лібө полубашнајас ыждаөн 250-500 тонна
 вылө, шөркөд-јемјаслы—башнајас лібө траншејаяс 150-
 250 тонна вылө, а поснідјаслы—гујас, траншејаяс лібө
 полубашнајас шөркөд-јема быдөнлы 50 тонна гөгөр.

Унзык посні сілосјас позө тыртны разнөј пөраын
 материал суқөдөм серті.

14-өд серпас. Прөстөј сілоснөј гу срубјавтөг топыда грунт піб вөчөма
 (сојөд да лыасөјөд).

Быд сілоснөј стрөйба колө стрөитны матөжык скөт
 карта бердө, мед ез ковмы ылө кыскавны көрымсө.

СІЛОСНӨЈ СТРӨЈБАЈАС ПЫЩКӨССӨ ЕЖТӨМ ГУЈАС

Мед прөстөј пөлөс сілос стрөйба лоө ежтөм гу.
 Прөстөј гујас кодјыссөны көні грунтөвөј ваыс
 пыдын, грунтыс чорыд сој, лыа сора сој, лібө іл
 пуксөм местаым. Көкнөыд, ас пырыс ва леқыс мусін
 оз шөгмы сілос сујөм вылө прөстөј ежтөм гујасын.
 Тајө условјөјассө нуөдтөг сілос вермас щыкны.

Прөстөй гујас вөчсөны циліндріческөй модаөн лібө кузмөсөнжык.

Циліндріческөй прөстөй гујас ыждасө зев топөдөны кыз мі индалім-нін, мыј жуждаыс 4,5 метраыс ыжыд абу колана, а диаметрыс жуждаыс медезвөв 4,25 метра жуждаөн да 3 метра диаметрөн тащөм гулөн пыщкөсыс лоө 30,2 куб. метра, дасетчө төрас 18 тонна сілос (віқөд 14 серпас). сілослөн чінөм ежтөм гујасын јонавылынжык ежөм дорыс, воө 40%-өң лібө вылөжык, шөркоддема 30% не еща сужөм массаыс. Ежажык көрым чінөм вылө, зев бур гу стенагөгөрсө мавтны ул сојөн, мед лоө чорыд шылыд вылыса. Бур көрым, индөм ыжда гуын, вермас колны 13 тонна гөгөр лібө 5-6 мөс вылө.

Унжык сілос сужөм вылө гујас вөчсөны кузмөсөнжык помјассө гөгрөстөмөн (16-өд серпас). Көрым чінөм тащөм гујасын не ещажык гөгрөс дорыс да најө бостөны зев ыжыд места. Сің, бостныкө 20 мөс вылө, ковмас 50 тонна көрым. 30% мында чінөм да щыкөм, арталөмөн ковмас лөсөдны гу 65 тонна көрым вылө, лібө ыждаөн 130 куб. метра. 3,5 метра жужтаөн да 3 метра пастаөн кузтаыс ковмас 12,4 метра.

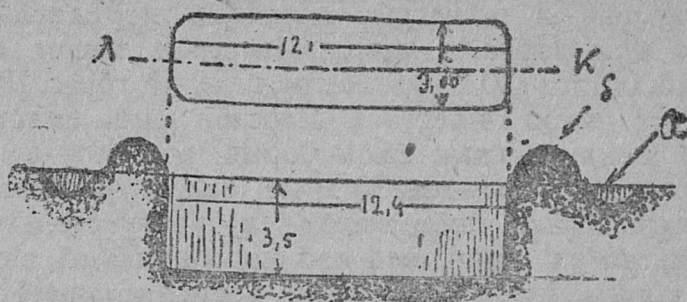
ЕЖӨМ ГУЈАС

Тащөм гујаслы места бөрјөм сещөм-жө, кущөм і ежтөм гујаслы. Көрым ковмөм серті најөс стрөйтөны сещөм-жө модаөн да сы пыщкөс ыждаөн, кыз і ежтөм гујас. Жужда мупыща ежөм гујаслөн, јона-нін ежөма-кө цементөн лібө ізјас цемент вылын, вермас лоны ыжыджык, (18 серпас). Тащөм гујаслы колө лөсөдны көрым лепталан.

Ежөм сғенасө неуна лептөны вылөжык мувевдорсаыс, мед віңны ва візывтөмыс да ыждөдны пыщкөссө. Көрым чінөм јона ещажык ежтөм гу дорыс, лыдөоны 15-20% мында сужөм масса сөкта серті.

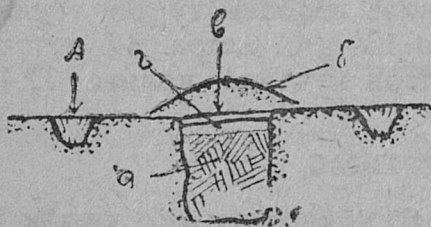
4. Көрым сілосүтөмын өтөдү.

Ежом выло бур материалон лоо крпич либо из сороса вылын (цемент, известь да лыа). Цемент тырмытом понда позо течны известь вылын, но пыщкос

15-эд серпас. Силос гу тыртм брын.

стенасо гулыс быт коло штукатуритны цементној сорасон. Та выло 50 тоннаа корым гуо ковмас 5 бочка цемент. Сорас вочсо сизик: оти јукон цемент выло пуктысо 9 јукон лыа.

16-эд серпас. Кузмс гу, абу срубја, тораунус 140 кв. метр, 65 тонн силос выло (25 мс выло). а) Атмосферној ва петом выло борзда б) Силос вевттом выло му течом, в) пов. г) Изас да кид. д) Силосној корым.

Абу-ко крпич либо из, гу позо ежны пуон доскаон либо плакаон. Мед кокнодны ужсо, тащом гујас позо вочны уна пелосон.

Из, крпич да доска кынчи силосној гулон стена ежсо саманон. Саман лоссо кизертм сој вылын да штукатуритчысо пыщкосса-

ныс сојон. Пыдос сиз-жо волсавсо саманон 2-3 рад да кистоны сојон.

Кони ем тырмымон кустарнык либо посни вор да позо лосодны места вылын куз норјас, позо гусо ежны кыомон. Сы выло гу стен гогорыс пыдосас

щокыда тувјавсө мајөгјас, кодјасөс кыоны нөрјөн. Стена да кыом костыс тыртеө небыд сојөн, а вылысыс сојөн штукатуритсө. Пыдөсыс сиз-жө тупкысө сојөн четверт метра кызтаө.

Коллективизация воқө паскаломөн да сы вестө өтка овмөс бырөм вөсна прөстөј гујас оз кут ковны. Сиз-жө оз зев колана ло і пыщкөссө ежөм гујас, і сени јона чинө көрымыс башнајас сертї, дај еща көрым төрө. Төдана, мыј гујас ғырыс колхозјасын оз-нын вермыны тыртны коланлунсө көрым лөсөдөмлыс.

Но өні мијан абу-на лөсөдөмагырыс сілоснөј стрөјбајас да локтан војасө ковмас-на сілос заготовитны ежөм гујасын, а унаыс-на і ежтөмын.

Век-жө, ғырыс скөтвиқан колхозлөн уна өтласа скөтөн өдјө паскалом требујтө лөсөдны колана сілоснөј стрөјбајас. Оніја пөра кежлө поңас сувтлыны сілоснөј траншеја стрөјба вылө.

ТРАНШЕЈНӨЈ СІЛОСЈАС

донасулалан сілоснөј башнајас пыдфї, јона-нын өніја пөраын, кор ғырыс башнајас стрөйтөм абу-на лөсөдөма кыз колө, ковмас сілосујтөм көрым лөсөдны траншејнөј сілосјасын.

Траншејнөј сілосјас лооны куң канавајас жужтанас 2,5-сан 4,5 метраөң да пастанас 2,5-сан — 3 метраөң, унаыс увлаңыс неуна векнаммөмөн.

Куңта вөчсө овмө-сын көрым ковмөм сертї.

Америкаын ғырыс сілоснөј башнајаскөд радыс сиз-жө пөлзујтчөны көрым сілосујтөм вылө траншејнөј сілосјасөн.

Уна пөлөс климағическөј да природнөј условіјөјас СССР-ыс лыдфөмөн, а сиз-жө өткымын стрөйтчан матерјалјас суңсытөм, местајас вылын колө пөлзујтчыны заграңчаса практикаоң траншејнөј сілосјасын көрым сілосујтөм куңа.

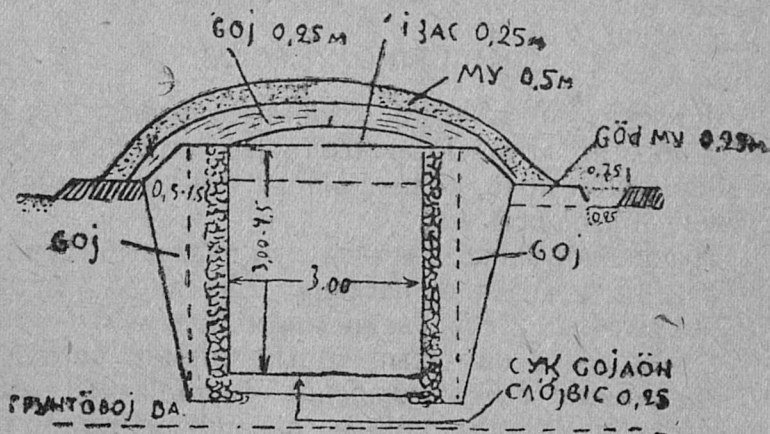
Траншејнөј сѣлосјаслөн емөс омөлторјас і бурторјас ғырыс башнајас серті. Бурторјас сещөмөс, мыј сені көрым поңо віңны кыномыс, мыј оз удајтчы вөснї стенаа башнајасын. Омөлторјас сїјөјас-жө, мыј і гујаслөн.

Овмөсын, грунт сертіыс, вөчсөны прөстөј траншејас грунтын, лїбө ежөмөн. Траншејас ежөны сїјөжө матерјалјасыс, сещөм ногөн-жө, кыңи і гујас.

КЫҢИ ОВМӨСЛЫ ЛЫҢҒЫНЫ ТРАНШЕЈА ЫЖДА

Траншејалөн жуқта оз овлы 4 метраыс ыжыд, сы жылыс вөлі індөма вылынжык. Гөкта 1 куб. метра көрымлөн траншејнөј сѣлосын бөстсө тонна жын (5 центнер) мында.

Ыжда траншејнөј сѣлослыс төдмавсө жуқтасө шөр паста вылө өта-мөд стенааныс бөстөмөн. Лоөм

17-өд серпас. Гу срубјалөма бутөн.

плошадсө бөстөны куқта вылас. Тажө петкөдлө куб. метра лыд траншејалыс. Бура тыртөм траншејанын тонна лыд көрымлөн лоө траншеја куб. метра лыд жын мындаыс.

Бостам, жужда—2,5 метра, паста пидöслөн—2,5 метра, паста вылыса дорöдыс—3,5 метра, шөркод-пастаыс 3,0 метра. 1 метра кузта траншејалөн сетö: $2,5 \times 3 \times 1 = 7,5$ куб. метра, либö 3,75 тонна сiлос. Шөркод-дема вердöмөн öтi мөс вылö во гөгөрөн ковмас сiлос 2,5 тонна, мијан лөö траншеја индöм ыждаөн быд мөс жүрö 0,7 метра. Сiз-кө, 100 мөс жүрö ковмас 70 погоннöј метра кузта траншеја. Но та кузта траншеја абу удобнö вöчны. Буржык кузтаөн лыд-фысö 30 метра гөгөр. Куза вöчöмыс локыс не-кушöм абу, ем-кө сы вылö условiјöјасыс.

Траншејнöј сiлосјас тыртсöны да тупкысöны, кызi i куз гујас, мыј жылыс вöли индöма-нын вылын-жык. Траншејаыс кокнид-жыка көрым перјöм вылö öтi помас вöчсö нывта летчöм, код куза вермö телега летчыны да траншејаыс петкөдны корымсö (19 серпас).

Век-жö, буржык стрöјбаөн сiлосүтчöм вылö, лөөн-ны полубашнајас да башнајас.

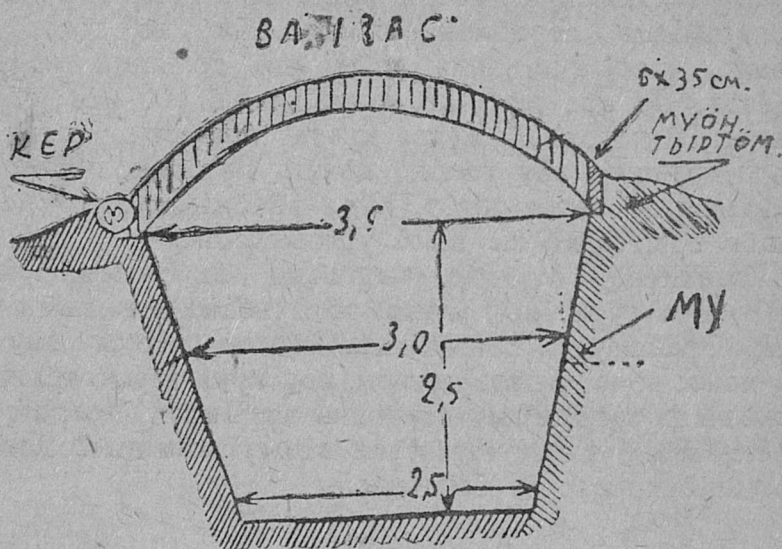
ПОЛУБАШНАЈАС

Тажö постројкајасыс лөоны цiлиндр модааöс, кој-мөд жүкөн либö жынывыја муö сүјöмөн. Вывтi жужыда муö пырöмөн сөкыд лөö корымсö лептавыны. Сiз-жö, кыз i гујасын, 4 метраыс пидö муö пырöм абу колана. Тажö лөоны мед гырыс полубашнајас. Пырöмыс-кө лөö којмөд жүкөн мында жуждасыс, став жуждаыс лөö 12 метра мында. Судтаыс-кө жынывыјö диаметрыс-лы 6 метра, сещöм башнаö төрас 230 тонна көрым (пöштi 100 мөс вылö).

Полубашналыс ыжда позö содтыны диаметрсö ыждöдöмөн, но сiјö оз сет колана бурлун диаметр жуж-да бердö.

Ыжыд-жык жүкөн башналыс муö сүјöмөн ыждаыс сылөн чiнö. Сiз, муас сүјöмыс-кө (4,0 метра) лөö жыны мында судтаыс, сек став судтаыс лөö 8 метра. Сы сертi чiнö i диаметр, а сiз-кө i пыщкөс.

СілоС кынмөмҮс вiқөм вьлө поқө вөчнҮ проф. Г. В. Богајевскөј тiп сертi, (вiқөд 20-өд, 21-өд серпас). Којмөд јукөн вьјаыс башна пырө муө, мыјкө-мында

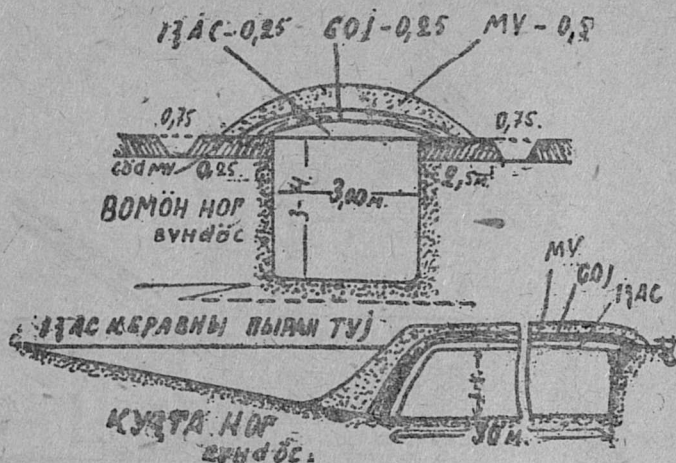

18-өд серпас. Валөна вундас прөстөј траншејнөј сiлоСлөн. Траншејасө, код-јөма муө, тыртҮсөө шырөмөн, лiбө чоң нөбјасөн кукуруз да вевҮҮҮсөө iқасөн. ортсыга јукөныс башналөн гөгөрыс тыртсө гуеыс перјөм муөн. Вьлiтiжык шоньд вьлө тыртөны iқасөн да жуғјөн башна да плетөң костө. Плетөң кысө нөрјыс мајегјас гөгөр, кодјасөс тувјалөма башна гөгөрсө насып вьлө.

Мупыщса јукөн башналөн вөчсө iзгыс, вьлыссө сiғ-жө iзгыс лiбө кiрпiчыс. Пыщкөссө штукатурiтөны цементөн.

Башна проф. В. Г. Богајевскөјлөн өнөз мед удачној сiлоС кынмытөм боксаң СССР-са условјө-јасын. Ташөм башнајас паскалөмлы јона торкө өнiја кадын цемент сузсытөм, кодi уна муно ташөм стрөј-бајас лептөм вьлө. Воқө кор пондас цемент сузсыны, мiјан көзьд төла да жар гөжөма рајонјасын, ташөм

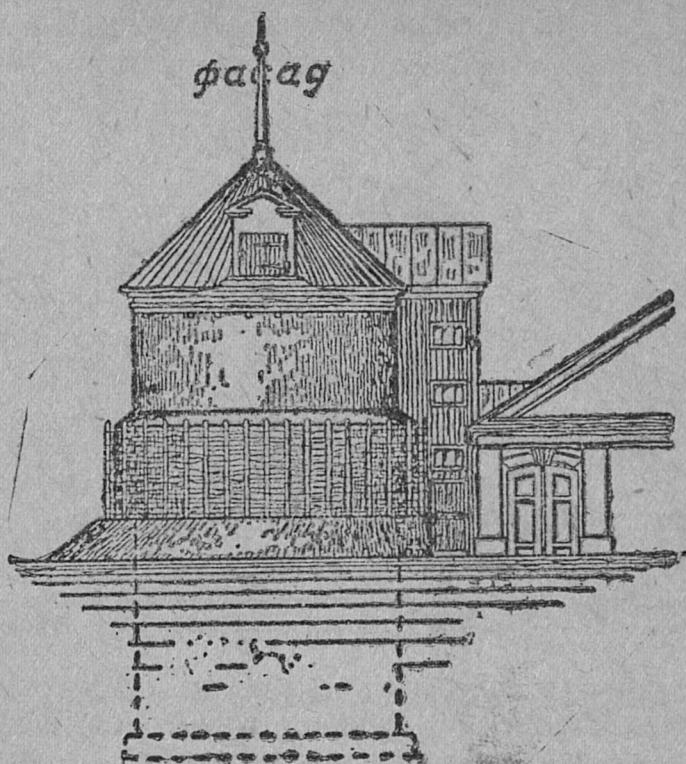
башнајас јона паскалоны. Унжык тајо башна јылыс гижома В. Г. Богајевској ыгаын. „Корымјас сілосуј-төм“.

19-өд серпас. Пышкбеса струбтөм сілосној траншеј топыд муаынын (сојөд-лы сора сојөд). Кузала ног вундөмын петкөдлөма корым сујан гусө-

Заграницаса полубашнајасыс негырыс колхозјаслы, СССР-са Европејској јукөн лунвыв да шөрвыја рајонјасын зев ескө лөсалис германској полубашна Шмидт сістемаа (вижөд 22-д да 23-өд серпас). Германіяын најө стрөйтчөны көртбетоныс да лөсө-дөма көрт тупкөса өшінјас (лукјас) да нарошнө сілос топөдан. Міјанлы өні тајө вермытөм-на (өти сілос 40 мөс вылө-ставсө лөсөдөмөн сулалө 4200 марка, либө міјан фенга вылө 2100 шajt гөгөр). Ыжыджык інте-рес міјанлы сілос топөданыс, кодөн буржыка артмө көзүдөн сілосујтөм да ещажык чинө көрымыс.

Полубашнајас Шмидт сістемаөн стрөйтчөны негы-рысөс 40-саң 165 куб. метрөз да арталөма најө 180 лун вердөм вылө 10-саң 40 мөскөз. Унжын скөт вердөм вылө стрөйтчысө уна полубашна ортчөн өти вевт улын.

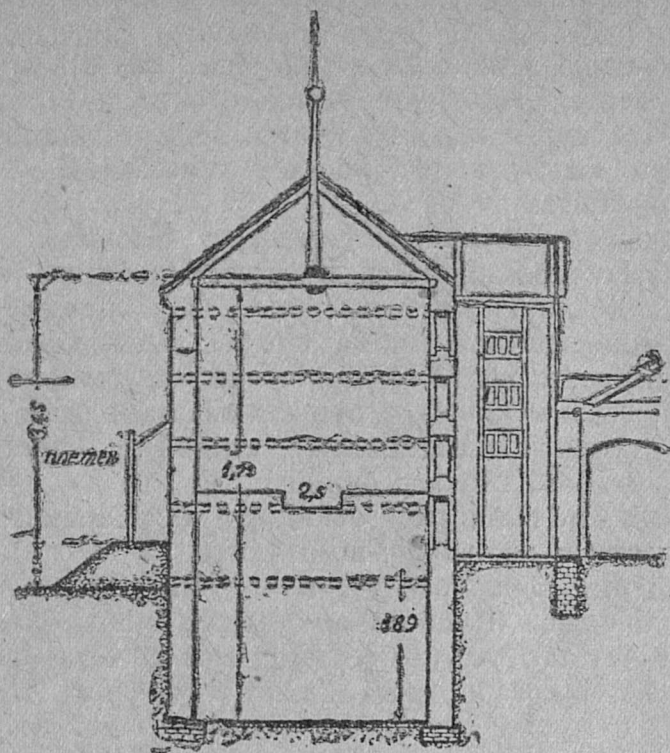
20-өд серпас. Жыныяё муё суюм өілоһбј башһа профессор Г. В. Бога-
евскөј серы, пыщкас төрө 164 тонна көрым.

Полубашһајас вөчөмын емөс буртөрјас мувев-
дорса башһајас сертј сещөмөс:

а) полубашһајас стрөитігөн поңө $\frac{1}{3}$ јукөһсө лібө
жынсө вјңны меставывса стрөитчан материал—из, бутө-
вөј из да мукөд; тајөн донтөммө стрөјбаыс;

б) өтыжда пыщкөсөн ортсі жуждаыс полубаш-
һалөн улынжык мувевдорса башһа дорыс, мыј кок-
һөдө башһаө совтөм да сы бөрсө дөңөр;

в) улі мупыщса башһа јукөһас төлын өілос оз
кынмы, мыј понда сјјөс поңө вјңны да вердны тумы-
сын лібө гөжөмын.

21-сд серпас. Сіѳ-жѳ жынывјѳ муѳ сужѳм сілоснѳј башналѳн шѳрѳд вун-
дѳмѳн формаыс, тѳрѳ пыщкас 164 тонна сілос.

БАШНАЈАС

Башнајас лооны буржык сікас сілоснѳј стрѳјба-
јас. Најѳ стрѳйтчѳны лѳбѳ ставнас мувевдорас, лѳбѳ
мыјкѳ-мында муѳ сужѳмѳн.

Ыжда сертыс башнајас зев уна сікас—кымынкѳ
дас тоннасан сурс тоннаѳ.

Башнајас стрѳјтѳны уна сікас маѳеріалјасыс: із,
кірпіч, бетон, кѳрт-бетон, пу, кѳрт, сталь да уна
мукѳд торјасыс. Быд пѳлѳс маѳеріалыс поѳѳ вѳчны
уна сікас башна.

Міјанлы јонжыка шогмана да вермана тащѳм
сікас башнајас:

КІРПІЧА БАШҢА ГЕРАРД ТІПА СТЕНАЈАСӨН

Ыжда тајо башналон вермө лоны разнө, овмөсса колөм серті. Вітөд јукөн мындаыс жуштасыс сүјөма муө. Муө сүјөм абу быт колана, сіјө вөчсө, өбікө матерјал візтөм понда, мөд-кө зумыджыка башна сулалөм понда.

Фундамент да мупысса стенајас башналон вөчсөны ізыс лібө кірпічыс. Вылысса јукөныс — кірпічыс. Кірпіч тајө башналы мед вөлі өткыза, јон. Герардлон башна арталөма стөнјас кынмытөм вылө.

Стөнјас ставнас 2½ кірпіч кызта, вөчөма кык пөвсөн, сіз, мыј бытө-кө ставнас башнаыс кык ціліндрыс: ортсыс ыжыджык, пыщкөсыс — ічетжык, прөста өта-мөд пыщкас сүјмөн.

Стөна быд ціліндрлөн өті кірпіч кызта. Кык ціліндр кост пастаыс лөбө кірпіч-жын кызта.

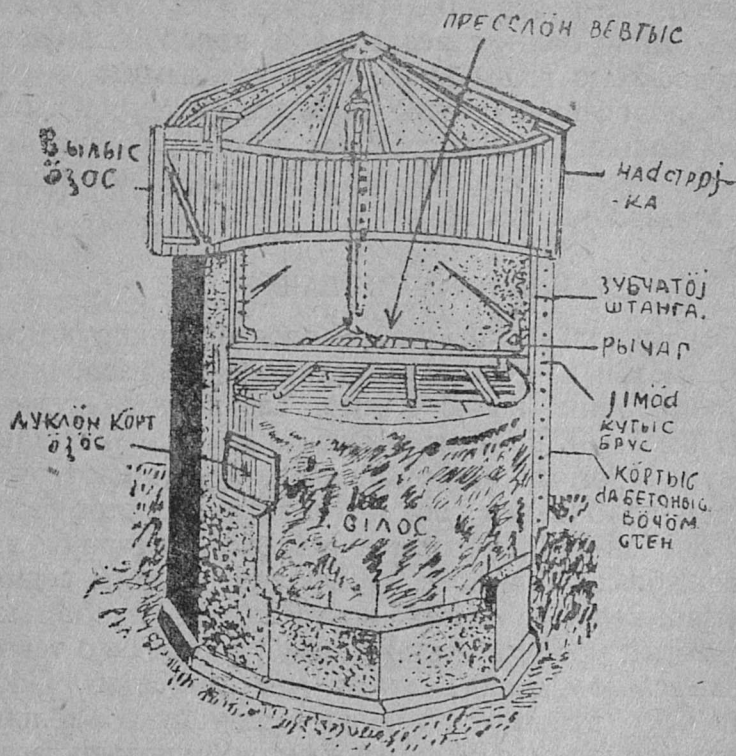
Быд кык кірпіч рад мысті ортсыладор да пыщкөс ціліндрјас јітчөны өта-мөдыскөд кірпіч растыјасөн. Кыккостса тыртөм местаыс тыртсө омөла шоныд лежан матерјалјасөн, кыз: пілнөј пыз, шом бускөд сорөн да мукөд торјасөн. Тыртны ізасөн, жуғјөн да мукөд сісмана торјасөн абу колана. Кірпіч течөны цемент вылын лібө цемент сорасөн.

Пыщкөс стөнасө штукатурітөны цемент сорасөн — 1 јукөн портландскөј цемент да 3 јукөңлыа.

Жөжсө бетонөн вевтөны, сен-жө пелесјасыс стөнајас да жөж өтласаніныс гөгрөстсөны.

Көсакјассө көрым перјалан өзөсјасас (лук) вөчсө помвыв вылыссааныс да улөзыс да поперечнікөн торјавсөны. Помвыв көсакөн башналон омөлчө јонлуныс: јонлунсө візөм понда өшінјас поперечнікөдыс көсакјас пырыс нуөны көрт полосајас, кодјас помассөны крепітөм јакөрјасөн көсак сајас стөнас. Зев жужыд башнајасын улыс јукөнас стөна пыщкөдыс пуктыссө кымынкө рад асык кыз көртыс

сілос сөктанас жіткігөн паскалөмыс візөм вилө. Тор-
 ја жона колө візөдлыны өзөс вөчөм вилө, вөчны
 өкуратнөйжыка. Өзөсјас омөла пөдлалөмөн башња
 вермас воштыны ассыс став бурлунсө, кутас-кө
 щелјасөдыс пырны сынөд да ва.

22-өд серпас. Шмідт полубашњалөн пышкөсыс.

Тажө индөд инмө ставсікас башњајаслы да полу-
 башњајаслы.

Буржыка відлалам өзөсјас вөчөм інженер А. Н.
 Лөјбо башња јылыс гіжігөн. Башња вевт вермас лоны
 уна нога.

Вевтывса өшіныс лөө сілоссө сүјөм вилө. Сіјө вөчсө
 сещөм боксан, кодарын сүвтөдөө сілос шыран ма-

шина сілос сујігөн. Тажö öшін озжык вескав öтвестö сілос перјан öшінјаскөд, кыз бөрјаясыс векжык овлөны карталадор боксан.

Башна кузтаыс 2—2,5 метрасан заводітөмөн му-сағыс да башна вылыс дорөзыс öчөсјас вестас вөчсö тамбур (24-d серпас). Тамбур лоö векнідік стрөјба башна öшінјас вестас, коді вөчсö öшінјассö лок поводфаыс віқом вылө: зерыс да лымјыс, а сізжө лок поводфаөн кокніджыка көрым перјөм вылө. Тамбур пыщкас, öшінјас бердас вөчсö площадка башнаыс көрым перјігөн сувтөм вылө, площадкајас öтлаагсöны посјасөн.

СТАНДАРТНÖЈ ПУ БАШНАЈАС

Міјанлы колöны башнајас, прөстөј конструкціаа, заводса ногөн вөчөма, зев уна лыдөн, кодјасөс кокнیدا позө нуны кытчö колö, да кокнیدا течны.

Оз быдлаын, көні стрөітöны башнајас, меставылын сур стрөітчан матерјал да јона кужыс мастерјас, кодјаслы позө сетны сещөм ответственнөј стрөјбајас. Міјан öні оз-на тырмыны і индалыс да стрөјба уж бөрсө віқодыс технїкјас. Сыпонда колöны сещөм башнајас, кодјасөс ескö позїс вөчны заводјасын да течтöгыс мөдöны местајас вылө, а сен öдјö течны меставывса јөз вынөн ветлыс інструкторјас индөд сертї. Сїјö башнајасыс мед сещөмөс-жө вöліны, көні позїс нуөдны став вылынжык индөм условїјөјассö. Медлөсыд матерјалөн сы вылө лоö вөр. Стрөітөм ногыс тащөм башнајаслы мед удачнөј лоö інженер Лөјболөн.

ИНЖЕНЕР А. Н. ЛЕЈБО НОГӨН БАШНА СТРОІТӨМ

Формаыс Лөјбо башналөн—ціліндрїческөј (віқөд 25-d серпас). Матерїалјас башна корпус лөсөдөм вылө—вундалөм дөскајас.

Ыжда Лејбо башналон вермас лоны разнөј, ов-
мөслы ковмөм сертї. Мї сувтлам 350 куб. метра
башна вылө (250 тонна төріг), кодөс вөчөны жігу-
левскөј заводуын Самара карын.

Жуждаыс пыщкөсөдыс—12 метра, ортсіөдыс (стена
вевдорөң)—10,5 метра, пыщкөсса діаметр—6,1—метра.

Өтї да жын метра вылө (пыщкөс жуждасыс)
башна сужөма муө.

Фундамент сте-
најас улын улї
јукөнас бутөвөј із-
јыс кызтаөн 0,55
метра.

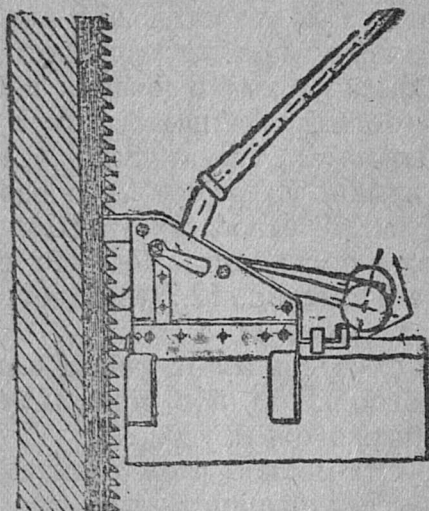
Выліжык јукө-
ныс фундаментлөн
кірпічыс метра-
жын кызта (2 кір-
піч).

Цокол (увдор
стеналөн) судта-
нас 0,4 метра, өтї
кірпіч радыс. Став
течөмыс (фунда-
мент да цокол)
вөчсө сорөс вы-
лын өтї јукөн це-
ментыс, өтї јукөн із-
вестыс да 9 ју-
көн лыаыс.

Башна пыдөс бетоннөј: 1 јукөн цемент, 3 јукөн
лыа да 6 јукөн гырыс лыа, лїбө негырыс гөгрөс ізјас.

Став мупышса јукөн башналөн (а сің-жө-і пыдөс)
пыщкөссаңыс штукатурітсө цементөн черезіт лїбө
стаөңіт вылын.

СОДТӨД: Стаөңіт пуктыссө срөйтчїгөн каменнөј стенаө
ва пырөмыс јонжыка кутөм вылө. Стаөңіт (черезіт)—нөк-код, нем-
сама дуктөм. Сорас өтї јукөн стаөңітыс да 10 јукөн ва, лөб јөвкод,
мунө сорас вылө кос цемент да лыа бердө. Өтї кв. метра площад-
вылө штукатурітыс 2 сантїметр кызта ковмас кілограммын стаөңіт.

23-өд серпас. Шмідт системаа преслөн піналды
јурис да турун топдан воропыс (рычаг). Та-
щөм патентованнөј прессыс торіалө аслас бур-
лунөн уна көрым топдөмөн, Тајө прессыс
вермө вөчасны уна тащөм полубашнакөд.

Пыдос шорас вочсо неыжыд гуран најт ва чукортөм выло башна мыскалгөн. Вылыс тырттоз тајо гураныс топыда тупкыссө пу вевтөн.

Башналон корпус лөсөдөма сложной секцияжасыс (тростжасыс).

Быд трост лөсөдөма 7 дөскаыс 45 миллиметра кызтаөн, 133 миллиметра пастаөн. Кузта тростлон разной: 1,55 метра, 2,5 метра да 2,75 метра, сы выло, мед торја колчажас башналыс чукортгөн најо отлаасисны ота-мөдыскөд, кыз шестерна пиңжас.

дөскажаслон пастаыс сетө башналыс стена кызта. Меставывса климатическөй условийөжас серти вермасны пуктыны векниджык лөбө паскыджык дөскажас. Жигулевскөй завод стрөитө Шөр Волгалы 133 миллиметр паста дөскажасыс. дөскажас быд тростыс отлаасөны ота-мөдыскөд 12,7 сантиметра көрттувжасөн лөбө пу нагелжасөн.

дөска вылысыс (паста ногыс) крепитөм воэвылас мавтсө кизөр пөс сирөн. Сижө житө дөскажассө быд тростыс өти брусө.

Ота-мөдкөд житөм дөскажас тростжасөн мөдөдсөны лөсөдны машина вылын, көн фуганокөн стружитөны дорса дөскажассө конус выло, коджасыс течигас артмө башналон цилиндр.

Трост помжасас (өти пом кыңзи дорса вылыса да улыса тростжасас) вундысөоны жөлөбмоз ворга (фалцы) тростжассө отлаалөм выло сувтса ногыс.

Тростжас вөчсөны кык сикас ыждаөн: жениджык да кузжык, сувтөдавсөны өти-мөд бөрсыс — өти куз, сесса жеңид, сеса бара куз да с. в. Быд трост рад житчө мөдкөд, кыз шестерна пиңжас, сөмын чик топыда. Оти трост рад житан местати мөд радкөд башна ортсыладорсааныс зелөдө көрт асыкжасөн. Асыкжас пуктавсөны став башна судтаыс параөн. 10,5 метра ортси башна судтаө ковмө 16 асык. Улысса 8 асыкыс вөчсөны 25 миллиметра кызта гөгрөс көртыс, а вылы-

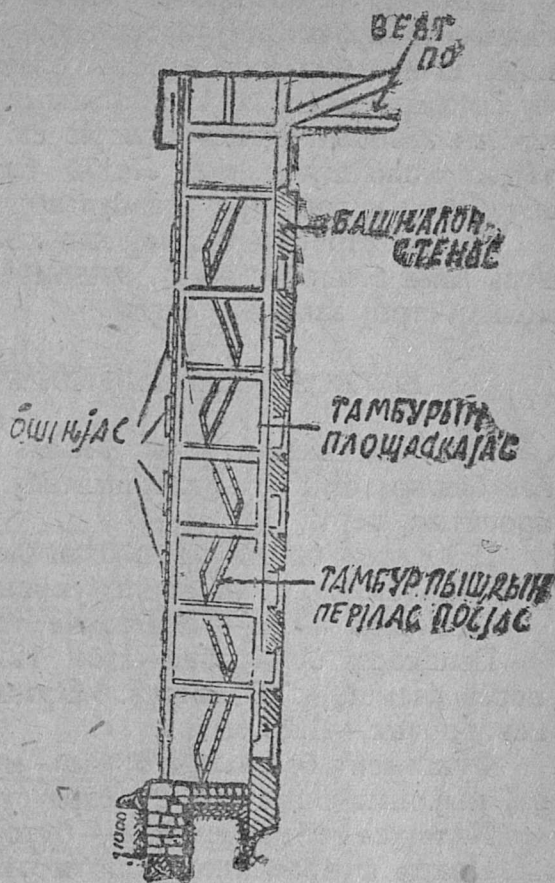
са 10 асыкыс—
19 миллиметровој
кӱртыс. Быд ас-
ык вӱчсӱ куим
либӱ нӱл јукӱн-
ыс, ӱта-мӱдкӱд
јукӱнјасыс јитӱ-
ма чугунӱ муф-
таӱн, код пыр
топӱдсӱ либӱ
личӱдсӱ асыкыс
винтӱн.

Башња течи-
гӱн тростјаслӱн
ӱтлаасанінјасыс
мавтсӱны лӱс
киӱер сирӱн.

Пу цилиндр
башњалӱн топӱ-
дӱма фундамент
бердас 25 милли-
метр кызта
болтјасӱн, мыј
вылӱ улыса ци-
линдр јукӱнас
кӱкјамыс местаӱ
јитчӱны специал-
нӱј кӱрт баш-
макјас.

Силос перјӱм _ вылӱ судтаногыс лӱсӱдӱма 8 нӱл-
пелӱса ӱӱӱсјас ыждаӱн 0,725 метра \times 0,750 метра.
ӱӱӱсјас тупкысӱны кык јона топӱдӱм ӱӱӱсјасӱн—
пышкӱсса да ортсыса. Быд ӱӱӱс вӱчӱма 45 миллиметр
кызта дӱскаыс топыда шпунтӱн сујӱмӱн.

Вевт тамбур да пос Лӱјбо башњаын сещӱмӱс-жӱ,
кушӱм і Герард башњаын.

24-ӱд серпас. Тамбурлӱн вӱчасног.

Инженер Лейбо проект кыңзи емөс мијан нөшта кымын-кө проектјас стандартнөј пу башнајаслөн, но најөс ез-на збылысөз нуөдны олөмө.

Тайө проектјас куза Москваын Гимоновскөј вөр-пөлитан заводуын вөчөм опытјас ез сетны бур резуль-татјас. Колө шуны, мыј Лейбо башна кыңзи, мијан абу буржык проектјас стандартнөј пу башнајаслөн.

Унжык стрөитан башнајасыс колө сувтлыны 1930 вөса нима башнајас вылө, кушөмөс уна вөчөны сов-колхоз стрөј заказјас серти.

1930 ВОГА СТАНДАРТНӨЈ БАШНАЈАС

Тайө сикас башна артмис Лейбо, Папков (кык сте-наа башна) да Кинга (американскөј өтистенаа башна) проектјас серти.

1930 вөса башна сикас өтлалөма Папков башна јукөныс (стойкајас) да Кинга јукөныс (дөскајас).

Башналөн ыжда — 300 тонна төриг.

Пыщкөсса бокыс башналөн 12,540 метра, пыщ-көсса диаметр — 7,0 метра. Ортсыса судтаыс стена вевдорөзыс — 10,5 метра.

Фундамент башналөн суйөма му пыщкө сымын-да, мыј пыщкөсыс лөө 2 метра судта.

Матерјал фундаментлөн — бутовөј из.

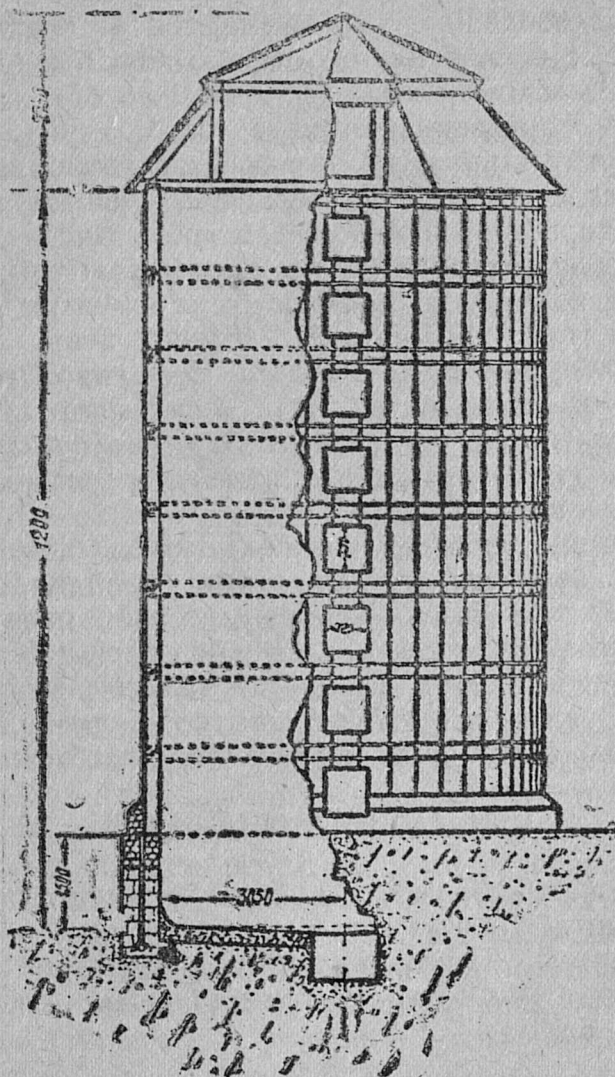
Цоколь фундаментлөн кайө мусаныс 250 миллиметр вылө.

Пыдөс башналыс лөсөдны өти слөј талөм сојыс 150 миллиметр кызта, бетон слөј — 125 миллиметр да слөј цементнөј штукатурка. Став кујим слөјыс пөката стенсаыс шөрланыс.

Стенаыс да пыдөсыс вермөны пуксыны сөктанас торјөн өта-мөдсыс.

Фундамент пыщкөстөыс штукатуритчысө цементнөј сорасөн (өти цемент јукөн вылө кык јукөн дыа) 25 миллиметра кызта.

Фундамент вылас лӧдсӧ обзјазка 20 пу наклад-
ка звенојасыс, кодсаң пыщкӧсса окружностис діа-
метрӧн лӧ 70 метра ыжда, а ортысаңыс кыч пелӧ-
са.

25-ӧд сернас. Инженер Лейбо конструкцияа пугысӧчӧм башыа, пыщкас шӧрӧ 250 тонна гӧгӧр сӧлос.

Башһалон корпус лосөдөмә шпунтујтөм да пыщкөссә боксаһыс стружитөм дөскајасыс да стојкајасыс, мыҗеөһны улыса обвјазка ыылө да зелөдөмә комын көрт асыкөн.

Быд асык лосөдөмә 19 миллиметр кызтаа кујим көрт сҗержеһыс помјасас виһт местајас. Помјасыс јитчөһны өта-мөдкөд чугуһнөј муфтајасөн да гајкајасөн.

Стојкајас костыс тыртсө өта-мөд бердө шпунтөм топөдөм 38 миллиметр кызта дөскајасөн.

Вовыв рајонјасын стојкајас бердө сувтөдавсө шоныд кутөм ыылө щитјас планкајасөн топөдөмөн.

Сҗенаас, дөскајас да щитјас костсө, шонтөм ыылө тыртөһны торфјанөј порошокөн, шырөм іңасөн либө мукөд торјөн, кодјас оз леңһны шоныдлы петһны.

Щитјас поңө боставлыһны костөм да ремонтјас ыылө.

Башһа журыс пирамидальнөј, толевөј вевта (толькыз картон ізшом сира, асфалта да мукөд торја) кодјас ва оз леңһны, һи оз согһы, кискәлөмә лыаөн.

Оңөсјас вестас лосөдсө тамбур. Сы пыщкын сувтөдөмә пос да плөщадкајас (тамбур јылыс вистәлөмә-һин ыылыһжык).

Тәјө башһа лосөдһны јона сөкыджык Ләјбо башһа дорыс, да течһны местајас ымын колө индөдјас бура төдыс техһкалөн. Башһа јукөнјасыс посһидөс да абу тырмымөн өткөфөс, а сыпонда башһа течигөн ковмас лосөдыштавһны, щыкөм местајассө вежлавһны да мукөд ужјас, требујтөһны опыһнөј столярјасөс. Тәјө башһа оз поң лыфһыһны қик стандартһөјөн:

СИЛОСНӨЈ СТРӨЈБАЈАСЛӨН ДОН

Силоснөј стрөјба јылыс сорһитигөн весиг өтчыд егө кәҗтыштлөј дон јылыс, кың мијан абу-һа һөшта стөч донјасыс. Сыкыһңи доныс стрөјбалөн овлө стрөйтчан материал серти, ем-ө места ымын да бур мастәрјас серти.

Поџо индыны воџыса доңјас гөгөр:

Герард башња кірпічыс,	250 тонна кōрым вылō		
кірпіч-кō	стрōјбасањыс-матын)	. . .	6000 шайт гөгөр
Лџејбо пу башња,	250 тонна кōрым вылō	3000	" "
Башња 1930	воса,	300 тонна	" " 3750 " "
Каменнōј полубашњајас	100 тонна	" "	2500 " "
Гујас кірпічōн лџбō	ізјōн ежōмјас,	50 тонна	вылō 750-1000 шайт.

Колō шуны — кымын ічōт стрōјба, сымын донажык лōō ѳтџ муртōса лыд.

Колхозјасын стрōјба донтōммōм вермас лоны сесањ, јона-ō бура јōз-ужаласны стрōитан материал суџōдōмын, кыскалōмын да сōд ујјассō вōчōмын.

КУЩōМ БАШЊАЈАС СТРōИТНЫ СОВХОЗЈАСЫН ДА КОЛХОЗЈАСЫН

Совхозјаслы да колхозјаслы, ѳтувја скōтōн, ѳтувја скōтнōј картаын 100 да унжык скōт јур вылō, мед бур стрōјбаōн сџлос вылō лōō башња 250-500 тонна кōрым тōрмōн (100-200 јур вылō).

Оз-кō поџ стрōитны ыжыд башња да колō лџсōдны уна сџлос, сек сувтōдсō кымын-кō џегырыс полубашњајас, лџбō ежōм гујас ѳтџ вевт улō, мыјōн вермам вџмōдны стрōитчан матерјал.

Гујас лџбō башњајас сувтōдавсōны ѳтџкōн, лџбō кыкōн радō, лџбō жō чукōрō гōгрōсōн, лџбō џол пельсōн, но быд раз сџ, мед кокнџда поџо матысыны быд бердō кōрым сујōм да перјōм вылō.

Коланлун сџлоснōј стрōјбалōн ѳтувтōм скōтвџқан овмōсын ачыс-нџн лџсыда тыдалō став гџжōмсыс.

Оз прōста шуны сџлоснōј башњасō „скōтвџқан тракторōн“. Сџ-жō, кыџ трактор бырōдō межајас ѳтка крџстанскōј мујас костын, чышкыштō граңџцајас ѳтка вōлōстјас весџг рајонјас костын, сџ-жō сџлоснōј башњалы колō бырōдны став важ ѳтка кōрым вџқанџјас да ѳтлаавны крџстанскōј скōт вџжōм

гырыс дорвыв öтүвја овмөсјасө, öтүвја көрым вїқан-
інјасөн.

Öтүвја гырыс механиçированнөј скөтвїқан овмөс-
јас пыр, гырыс сїлоснөј стрөјбасөн, СССР-ын гы-
рыс скөтвїçөм паскөдөм вылө — сещөм мог талун-
ја лунө.

ЈУРИДАЛЫГ

Листбок

Возыкв	3
Силослөн коланлун	4
Мыј сiјө сiлосыс	5
Кöрым сiлосујтöмлөн коланлуныс	6
Сiлос кыз кöрым	8
Сiлосујтан быдтасјаслыг вердана бурлуноö мукöд кöрымјаскöд сравнивајтöм	9
Быдтасјас бöрјöм да мукöд торјас сiлосујтöм вылö	13
Сiлос вылö быдтасјас iдралан кад	13
Јадовiтöј кöзтöм турунјас, кöрым вылö сiлосујтны шог- мытöмјас	17
Сiлос вылö быдтасјас кöзöм	21
Кöрым сiлосујтан техника	24
Сiлос виқанiн лöсöдöм	24
Сiлос шырны машина лöсöдöм	24
Машинајаслөн производителност сiлос шырiгөн	25
Сiлос вылö кöзöм быдтасјас iдралöм да кыскалöм	27
Кöрым шырöм да сiлосјас сујöм	28
Кöзыдөн сiлосујтöм	29
Пöсөн сiлосујтöм	29
Сiлослыг температура тöдмалöм	30
Сiлос вевтöм	30
Вывти васöд либö васора кöрымјас сiлосујтöм	31
Сöкыд кöрым васöд кöрымјаскöд сорасөн сiлос вылö использујтöм	31
Омöла васöд кöрымјас сiлосујтны јона васöд кöрымјаскöд сорлалöмөн либö ваөн кöтöдöмөн	32
Белока кöрымјас сiлосујтöм	33
Кöрымјаслыг васöдлун тöдмалöм	34
Кöрым сiлосујтиг кежлö ужалан да кыскан вын арталöм	36
Сiлос сујан кад	38
Сырö колö сiлос виқны гуын	38
Кыз вердны пемöсјасöс сiлосујтöм кöрымөн	39
Сiлос вердiгөн колана витчысöмјас	42
Коланлун производственнöј кооперiровањöдлөн да коллек- тивизацијалөн сiлос паскöдöмын	43

Мед колана правлѣјас еіоснѣј гујас да башњајас стрѣі-тігѣн	43
Сііоснѣј стрѣібајас	48
Пыщкѣссѣ ежѣтѣм гујас	48
Ежѣм гујас	49
Траншејнѣј сііосјас	51
Кыз овмѣслы лыѣѣны траншеја ыжда	52
Полубашњајас	53
Башњајас	57
Кірпіча башња Герард тѣпа етенајасѣн	58
Стандартнѣј пу башњајас	60
Лѣјбо ногѣн башња стрѣітѣм	60
1930 вѣса стандартнѣј башњајас	64
Сііоснѣј стрѣібалѣн дѣн	66
Кущѣм башњајас стрѣітны совхозјасын да колхозјасын	67

ИНВ. № 4100

ДОНЬС 50 ур.

38543

	Коми-3
2-864	